

Marivaux¹
A MÁSODIK VÁRATLAN SZERELEM²
komédia három felvonásban

Fordította: Fábri Péter

SZEREPLŐK:

A MÁRKINÉ, özvegy

A LOVAG

A GRÓF

LISETTE, a MÁRKINÉ bizalmasa

LUBIN, a GRÓF inasa

HORTENSIVS úr, házitanító

LAKÁJ

---

¹ Teljes nevén: Pierre Carlet de Chamblain de Marivaux

² A cím magyarázata az, hogy Marivaux korábban is írt egy Váratlan szerelem című darabot, azt a Comédiens Italiens társulata játszotta 1722-ben. A jelen darabot 1727-ben a Comédiens Français társulat mutatta be.

ELSŐ FELVONÁS

1. jelenet

A MÁRKINÉ, LISETTE. A MÁRKINÉ *szomorúan lép be a színre.*
LISETTE *jön utána, de a MÁRKINÉ nem veszi észre.*

MÁRKINÉ *(megáll, felsóhajt):* Ah!

LISETTE *(mögötte):* Ah!

MÁRKINÉ: Ki beszél itt? Aha! Maga az!

LISETTE: Igen, asszonyom.

MÁRKINÉ: Miért sóhajtozik?

LISETTE: Semmiért. Ön sóhajtott, gondoltam, mondott valamit és én ugyanazt válaszoltam rá.

MÁRKINÉ: Na jól van; de ki mondta, hogy jöjjön utánam?

LISETTE: Hogy ki mondta, asszonyom? Ha hív, jövök; ha megy valahová, követem; várom a parancsait.

MÁRKINÉ: Én hívtam volna magát?

LISETTE: Igen, asszonyom.

MÁRKINÉ: Ugyan, maga képzelődik; menjen, nincs szükségem magára.

LISETTE: Menjek! Akinek bánata van, azt nem szabad magára hagyni, asszonyom.

MÁRKINÉ: Ez az én dolgom; hagyjon.

LISETTE: Így csak egyre szomorúbb lesz.

MÁRKINÉ: Szeretem a szomorúságot.

LISETTE: Aki szereti Önt, annak ilyenkor segítenie kell; nem engedem, hogy belehaljon a bánatába.

MÁRKINÉ: Mit nem mond.

LISETTE: A mindenségit! Az ember ne veszítse el az eszét és ne veszekedjék azokkal, akik ragaszkodnak hozzá.

MÁRKINÉ: Igaz, hogy a maga túlbuzgósága jó szándékból fakad, de ha nem hagy békén a bánatommal, dühbe gurulok.

LISETTE: Jól van, azért az még mindig szórakoztatóbb: jobb veszekedni, mint sóhajtozni.

MÁRKINÉ: Jaj, hagyjon engem, egész életemben sóhajtoznom kell.

LISETTE: Azt mondja, kell? Tartozik vele valakinek? Nehogy megadja ezt a tartozást; Ön túl fiatal, ezt nem mondhatja komolyan.

MÁRKINÉ: Nagyon is komolyan mondom: az én számomra nincs többé vigasz; két évi odaadó szerelem után hozzámegyek ahhoz, akit szeretek, akit a legszeretetre méltóbb embernek tartok a világon, hozzámegyek, és egy hónapra rá elveszítem!

LISETTE: Egy hónap, az is valami? Ismerek egy hölgyet, aki mindössze két napot tölthetett a férjével; na ehhez mit szól?

MÁRKINÉ: Én mindent elveszítettem, azt mondom magának.

LISETTE: Mindent elveszített! Mindjárt megrémülök: hát mind kipusztultak a férfiak?

MÁRKINÉ: Na és mit érdekel engem, hogy maradt-e belőlük?

LISETTE: Jaj, asszonyom, miket beszél? Óvja őket az ég! Sosem szabad lebecsülnünk a tartalékainkat.

MÁRKINÉ: A tartalékaink! Én csak a fájdalommal akarok foglalkozni. Hiszen már az is erőfeszítésembe kerül, hogy életben maradjak.

LISETTE: Erőfeszítésébe? Micsoda túlvilági gondolat. De ahhoz képest, hogy ennyit fárad, egészen frissnek látszik.

MÁRKINÉ: Kérem, Lisette, csak ne humorizáljon velem; néha ugyan elszórakoztat, de most nem vagyok abban a helyzetben, hogy meghallgassam.

LISETTE: Asszonyom, de komolyan, szerintem az Ön arca a legszebb a világon; nézze, hogy is van ez: ha örülne az életnek, talán nem is volna ilyen szép; a világfájdalomtól annyira élénk és huncut a tekintete, hogy azt tanácsolom, mindig így küzdjön az élet ellen; ez olyan jót tesz Önnek, hogy jobb nem is kell.

MÁRKINÉ: Maga bolond. Le sem hunytam a szemem egész éjjel.

LISETTE: Nem lehet, hogy csak álmodta, hogy nem tud aludni? Mert az arca szép pihentnek látszik; de a feje egy kicsit rendetlenül néz ki, úgyhogy, ha megengedi, rendbe rakom a haját. La Brie, kérem, hozza ide az úrnő ruháját.

MÁRKINÉ: Mit csinálsz?³ Egyáltalán nem akarom.

LISETTE: Egyáltalán nem akarja! Elutasítja a tükröt, egy tükröt, asszonyom! Tudja, mekkora fájdalmat okoz nekem? Ez komoly dolog, lássa be, nem lehet büntetlenül ilyen elragadó, magának is látnia kell, az majd megvigasztalja és visszaadja az életkedvét. *(Hozzák a ruhát. LISETTE hoz egy széket.)* Gyerünk, asszonyom, lásson hozzá, majd én eligazgatom: higgye el, hogy az a tudós, akit felfogadott, nem tud olyan vigasztaló könyvet olvasni magának, mint amilyen vigasztaló az a kép, amit mindjárt meglát.

---

³ Az eredetiben is elkezdte tegezni.

MÁRKINÉ: Bosszantasz! Mi szükségem van rá hogy szebbnek látsszam, mint amilyen vagyok? Úgysem akarok fogadni senkit.

LISETTE: Tegye meg, kérem, csak egy kis pillantást vessen a tükörre, csak egy kicsit; legalább így oldalról, csak próbálja meg!

MÁRKINÉ: Istenem, ha békén hagynál.

LISETTE: Hogyan? Meg se szólal a hiúsága, és maga túri! Ez nem természetes, és maga csal. Beszélhetek őszintén? Szerintem Ön most szebb, mint bármikor; de az igazság az, hogy nagyon megváltozott, és én szeretném meglágyítani egy kicsit a szívét az arca iránt, mert meglehetősen kegyetlenül bánik vele.

MÁRKINÉ: Igaz ami igaz, szörnyű állapotban vagyok.

LISETTE: Szóval nem kell a ruha? La Brie, kérem, vigye vissza oda, ahonnan hozta.

MÁRKINÉ: Nem érdekel többé sem a szépítkezés, sem a szépség.

LISETTE: Asszonyom, figyelmeztetem, a ruha megy.

MÁRKINÉ: De Lisette, tényleg borzalmasan nézek ki?

LISETTE: Nagyon megváltozott.

MÁRKINÉ: Gyerünk, szeretnék már megszabadulni tőled.

LISETTE: Végre föllélegezhetek, meg van mentve. Bátorság, asszonyom.

Hozzák a tükröt.

MÁRKINÉ: Mutasd a tükröt; igazad van, elég zilált vagyok.

LISETTE: *(odaadja a tükröt):* Hát nem volna gyilkosság hagyni elhervadni ezt az arcot, amely olyan fehér és rózsaszínű, ha törődik vele? Fésüljük el ezt a kócos tincset, amely eltakarja mindkét szemét: jaj, a huncutok, hiszen ezek egyetlen tekintettel ölni tudnak! Ha nekem szólna a nézésük, már meg is égettek volna; ezek szándékosan megsebzik azt, akire ránéznek.

MÁRKINÉ: *(visszaadja a tükröt):* Képzeld. Nem is nézhetnék ki rosszabbul.

LISETTE: Igen, rosszul. Mert csal. Majd ha jön az ellenség, szép kis játékban lesz része. De azt hiszem, itt jön a Lovag úr egyik szolgája. Ez az az ártatlan kis vidéki inas, akin olyan jól mulatott néhány nappal ezelőtt.

MÁRKINÉ: Mit akar tőlem a gazdája? Senkit sem fogadok.

LISETTE: Azért csak hallgassa meg.

2. jelenet

LUBIN, a MÁRKINÉ, LISETTE.

- LUBIN: Asszonyom, bocsásson meg a zava...
- LISETTE: Röviden, röviden; jellemző magára, hogy zavarja az asszonyomat.
- LUBIN: Magára meg az, hogy félbeszakít, kedvesem; hát már udvarias se lehetek?
- MÁRKINÉ: Elég; miről van szó?
- LUBIN: Arról van szó, asszonyom, hogy a Lovag úr azt mondta nekem... a szobalánya kiverte a fejemből.
- LISETTE: Milyen eredeti!
- LUBIN: Ez igaz; de amikor elkap a düh, általában elhagy az emlékezetem.
- MÁRKINÉ: Hát akkor fordítsd vissza, hadd tudja, mit akartál tőlem.
- LUBIN: Nem érdemes asszonyom, már emlékszem; szóval az van, hogy tegnap érkeztünk Párizsba mi ketten, a Lovag úr meg én, és holnap el is megyünk és sose jövünk vissza; és ezért a Lovag úr kérdezteti, hogy Ön jónak találná-e, ha nem látogatná meg Önt ma ebéd után, és nem tenné tiszteletét, hanem ma délelőtt, ha ez nincsen Önnek nemtetszésére, hogy elbúcsúzzék, amiatt a kényelmetlenség miatt, hogy ne zavarja.
- LISETTE: Ez a zagyvaság nyilván azt jelenti, hogy a Lovag úr most óhajtja meglátogatni.
- MÁRKINÉ: Tudod, mit akar mondani nekem? Én ugyanis szenvedek.
- LUBIN: *(szomorú hangon, a végén sír):* Azt akarja mondani, hogy Ön volna olyan szíves egy negyed órára találkozni vele; ami ezt a dolgot illeti a szenvedéssel, ne zavartassa magát, asszonyom, ő nem fogja gátolni Önt a szenvedésében; ellenkezőleg, mert ő még szomorúbb, mint Ön, és én is az vagyok; mi mindenkivel együttérzünk.
- LISETTE: Nahát, azt hiszem, tényleg sír.
- LUBIN: Ó! Ez még semmi, amit látnak, ha egyedül vagyok, egészen másképpen sírok; de most visszafogom magam a jómodor végett.
- LISETTE: Hallgass.
- MÁRKINÉ: Mondd meg a gazdádnek, hogy jöhet, és hogy várom; Lisette, amikor Hortensius úr visszajön, jöjjön és mutassa meg a könyveket, amiket vett nekem. *(Sóhajt és kimegy.)* Ah!

3. jelenet

LISETTE, LUBIN.

LISETTE: Na most sóhajtozik és te vagy az oka, te faragatlan tuskó; kellett neked sírni.

LUBIN: Aki nem akar, nem sír; az asszonyodnak nyilván így tetszik, és más-különbén majd a Lovag úr is jól elszórakoztatja, mert ő még jobban és szebben sóhajtozik, mint én.

LISETTE: Hát csak tartogassa magának: mondd meg neki, hogy rejtse el jó mélyre a fájdalmát; csak ezért tartottalak itt; az úrnőmnnek van belőle elég, és én meg akarom vigasztalni: érted?

LUBIN: A szentségit! Elég hangosan kiabálsz.

LISETTE: Milyen goromba vagy. Eh! És ti ketten miért sírtok, ha szabad tudnom?

LUBIN: Én ugyan semmiért; én akkor sírok, amikor akarok, mert ha akarok, vidám vagyok.

LISETTE: Micsoda egy fickó!

LUBIN: Igen, a gazdám azért sóhajtozik, mert elveszítette a szerelmét; és mert nekem van a világon a legjobb szívem, én is úgy teszek, mint ő, hogy elszórakoztassam; így aztán mindig tudok sírni, anélkül, hogy szomorú volnék, tisztára udvariasságból.

LISETTE: *(nevet)*: Ha-ha-ha-ha.

LUBIN: *(nevet)*: He, he, he, he! Kinevetsz, én is nevetek rajta néha, de ritkán, mert még összezavarodom; azért én is elveszítettem egy szeretőt; de mivel nem látom többé, ezért még mindig szeretem, de azért nem szomorkodom rajta. *(nevet)*: He, he, he!

LISETTE: Szórakoztató fiú. Isten veled; tedd a dolgod és ne felejtsd el figyelmeztetni a Lovag urat arra, amit mondtam.

LUBIN: *(nevet)*: Agyő, agyő.

LISETTE: Mi az? Te szemezel velem, jól látom?

LUBIN: Na igen, szemezek.

LISETTE: Nem fogsz tudni többet.

LUBIN: Fogadjunk, hogy igen... Akarod látni?

LISETTE: Menj már; vár a gazdád.

LUBIN: Nem tartom föl.

LISETTE: Nem bírom azokat a férfiakat, akik ma köszönnek el, pedig csak holnap indulnak. Menj már.

LUBIN: Tényleg, igazad van, minek beszéljünk tovább. Na Isten veled, kislány.

LISETTE: Viszlát, barátom.

4. jelenet

LISETTE *(egyedül)*: Szórakoztató ez a bunkó. De itt jön Hortensius úr és egy egész könyvtárat cipel. Hogy bosszant ez az ember a tudálékos marhaságaival! Micsoda szeszély ez az asszonyomtól, hogy felfogad egy ilyen figurát, hogy megválogassa az olvasmányait és vigasztalja a fájdalmában! Milyen ferde észjárásuk van ezeknek a nagyvilági nőknek!

5. jelenet

HORTENSIVS, LISETTE.

LISETTE: Hortensius úr, az asszonyom megbízott, szóljak magának, hogy mutassa meg neki a könyveket, amiket vásárolt.

HORTENSIVS: Sietve engedelmeskedem, Lisette kisasszony, a Márkiné önagysága senkit sem talál, aki méltóbbnak mutatkoznék parancsai végrehajtására, mint én, azonnali engedelmességem által.

LISETTE: Ah! Jó kis mondat volt! Ejha! Maga a létező legelegánsabb körmondattal üdvözlöl engem; érezni, hogy ezt olyan ember mondta, aki jól tud szónokolni.

HORTENSIVS: Főntebb tanúsított retorikai tudásomat az Ön szép szemétől nyertem, kisasszony, az tanított engem.

LISETTE: De hát ez csodálatos, amit maga mond itt nekem; nem tudtam, hogy az én szép szemeim értenek a retorikához.

HORTENSIVS: A szemei olyan állapotba hozták a szívemet, kisasszony, amelyben iménti tézisemet fenntartani bátorodom; és hogy tudásom próbára tétessék, kívánnék, ha ezt Ön is lehetségesnek véli, Önnel egy kissé formálisan argumentálni.

LISETTE: Argumentálni velem! Én nem tudom, hogy mi az; nem is akarom kipróbálni; agyó.

HORTENSIVS: Várjon, íme az én kis szillogizmusom; biztosíthatom felőle, hogy hibátlan.

LISETTE: Egy szillogizmus! He! Mit akar, mit csináljak én azzal?

HORTENSIVS: Hallgassa meg. Az ember annak adja a szívét, aki nekiadja a magáét; én magának adom az enyémet: *ergo*, maga tartozik nekem a magáéval.

LISETTE: Ez minden? Oh! Én is értek a retorikához. Tessék: az ember csak annak adja a szívét, aki elragadja; maga az enyémet nem ragadta el: *ergo*, nem is lesz a magáé. Jónapot.

HORTENSIVS (megállítja): Az ész válasza erre...

LISETTE: Oh! Ami az észet illeti, nem járunk egy társaságba, az én korombeli lányoknak semmi közük hozzá. Isten Önnel, Hortensius úr; áldja az ég, magát, a tézist és a szillogizmusát.

HORTENSIVS: Csináltam egy kis latin verset a maga szépségéről.

LISETTE: Eh! De Hortensius úr, az én szépségem csak franciául ért.

HORTENSIVS: Le lehet fordítani.

LISETTE: Fejezze már be, sietek.

HORTENSIVS: Azt hiszem, az egyik könyvbe tettem.

LISETTE (mialatt HORTENSIVS keresgél, meglátja az érkező MÁRKINÉ-t és azt mondja): Itt jön az asszonyom, ez meg itt hadd keresgéljen tovább.
(Kimegy.)

HORTENSIVS (tovább lapozza a könyveket): Helénának nevezem itt a versben, a lehető legköltőibb módon, magamnak pedig, engedelmevel, a Párizs nevet adtam ebben a kalandban: na itt van, csinos kis vers.

6. jelenet

MÁRKINÉ, HORTENSIVS, LAKÁJ.

MÁRKINÉ: Mit akar mondani ezzel a kalanddal, amelyben magát Párizsnek hívják? Kihez beszél? Mutassa csak ezt a lapot.

HORTENSIVS: Asszonyom, ez a görög történelemnek egy darabja, melynek vonatkozásában Lisette kisasszony magyarázatot kért tőlem.

MÁRKINÉ: Ő nagyon kíváncsi, maga meg nagyon szívélyes: hol vannak a könyvek, amiket vett nekem, uram?

HORTENSIVS: Itt vannak, asszonyom, tetszetős a külsejük és méltányos az áruk; kívánja látni őket?

MÁRKINÉ: Mutassa.
(Jön egy lakáj.)

LAKÁJ: Itt van a Lovag úr, asszonyom.

MÁRKINÉ: Jöjjön be. (HORTENSIVS-hoz.) Vigye be őket hozzám, mindjárt megnézzük.

7. jelenet

MÁRKINÉ, LOVAG.

- LOVAG: Elnézést kérek, asszonyom, ezért a nyilván alkalmatlankodó látogatásért; különösen, hogy tudom, milyen helyzetben van.
- MÁRKINÉ: Ah! Egyáltalán nem alkalmatlankodik, örömmel fogadom; szolgálatára lehetek valamiben? Miről van szó? Elég szomorúnak látszik.
- LOVAG: Asszonyom, egy kétségbeesett embert lát maga előtt, aki indulni készül, hogy elrejtőzzék falusi magánya mélyén, és ezzel véget vessen annak az életmódnak, amely csak terhére van.
- MÁRKINÉ: Miket beszél itt nekem! Nyugtalanná tesz; mi történt magával?
- LOVAG: Minden bajok legnagyobbika, a legérzékenyebb, a leghelyrehozhatatlannabb veszteség ért: elveszítettem Angelikát, mégpedig örökre.
- MÁRKINÉ: Hogyan! Talán meghalt?
- LOVAG: Számomra igen. Ön tudja, hová rejtőzött el nyolc hónappal ezelőtt az elől a házasság elől, amelybe az apja akarta belekényszeríteni; mind a ketten azt reméltük, hogy távolléte majd meglágyítja az apját: de az apja tovább üldözte; ő pedig, úgy látszik, belefáradt az üldöztetésbe, hozzászokott a hiányomhoz, nyilván reménytelennek vélte, hogy valaha is lásson engem, feladta, lemondott a világi életéről és olyan köteleket vett magára, amelyet nem téphet szét többé: ez két hónappal ezelőtt eldőlt. Láttam az utolsó este, beszéltem vele, kétségbeestem, de elkese-redésem, könnyörgéseim, szerelmem, mind hasztalanok voltak; tanúja lettem saját balsorsomnak; nem is tudtam eljönni onnan, úgy kellett elhurcolni; csak tegnapelőtt érkeztem ide. Öngyilkos leszek, meg akarok halni, nem is értem, hogy lehet, hogy még élek.
- MÁRKINÉ: Igazán úgy látszik, hogy a világ a bánatot a rendes emberek számára tartogatja.
- LOVAG: Vissza kell fognom a fájdalmamat, hiszen Ön is éppen eléggé szomorú.
- MÁRKINÉ: Nem, Lovag, csak ne zavartassa magát; fájdalom csak dicséretére válik, én erénynek tekintem; örülök, hogy egy értékes szívet látok, mert az sajnos olyan ritka! Nincs már erkölcs, nincs már érzés a világban; az én viselkedésemet, aki így beszélek magával, megdöbbenőnek tartják azért, mert hat hónapja sírok; Ön is rendkívüli férfinak számít, csak én sajnálom őszintén magát és maga az egyetlen, aki igazságot szolgáltat az én könnyeimnek; maga hasonlít hozzám, maga is érzékenynek született, látom én azt jól.
- LOVAG: Igaz, asszonyom, a saját bánatom nem akadályoz meg abban, hogy átérezzem az Önét is.
- MÁRKINÉ: Ebben biztos vagyok; de lássuk, miért jött: mit akar tőlem?
- LOVAG: Nem láthatom többé Angelikát, megtiltotta és én engedelmes akarok lenni.

- MÁRKINÉ: Na lám, így gondolkodik egy becsületes ember, itt a példa.
- LOVAG: Itt van egy levél, amelyet én nem tudok eljuttatni hozzá, amit tőlem nem venne át; Ön nemsokára a birtokára utazik, amely szomszédos azzal a hellyel, ahol most ő van; adja meg nekem, kérem, azt az örömet, hogy saját maga adja át neki; az egyetlen kegy, amit kérek tőle, az, hogy olvassa el; és ha a magam részéről valaha is tehetek valamit Önért, asszonyom...
- MÁRKINÉ *(félbeszakítja)*: Eh! Ki kételkednék ebben? Minthogy Ön valódi gyengédségre képes, nemes természetű született, ezt nem is kell mondania; máris úgy ismerem a jellemét, mint a sajátomat; a jó szívek hasonlítanak egymásra, Lovag: de ez a levél nincsen lezárva.
- LOVAG: Nem is tudom már, mit teszek nagy bajomban: minthogy nincsen lezárva, olvassa el, asszonyom, legalább még jobban megítélheti majd, mennyire rászorulok a sajnálatára; ennyivel is tovább beszélgetünk, és érzem, az Ön szavai megvigasztalnak.
- MÁRKINÉ: Nem udvariasságból mondom, de hat hónapja nem akadtak olyan elviselhető perceim, mint ezek a mostaniak; és ennek az az oka, hogy az ember szeret együtt sóhajtozni azokkal, akik meghallgatják: lássuk a levelet. *(Olvas.)* *Úgy terveztem, Angelika, hogy újból meglátogatom, de arra gondoltam, hogy ez engedetlenség volna Ön iránt, és ezért lemondok erről: végül is mit is akarhatnék? Nem tudom megmondani; csak azt tudom, hogy elveszítettem Önt, hogy beszélni szeretnék Önnel, hogy így megkettőzzem veszteségem fájdalmát, amely halálomig kísér. (Az utolsó szavakat megismétli, majd félbeszakítja az olvasást.)* Amely halálomig kísér! De hiszen ez döbbenetes: amit maga itt ír, Lovag, szórul szóra azt gondolom én is bánatomban; micsoda egybeesés! Igazán, egyre jobban kell becsülnöm magát! *(Tovább olvas.)* *De ez már eldőlt, és nem azért írok Önnek, hogy bocsánatát kérjem azért, ami legutolsó találkozásunkkor kicsúszott a számon Ön ellen; Ön örökre elhagyott engem, Angelika, én kétségbeestem; abban a pillanatban túlságosan szerettem Önt ahhoz, hogy igazságos legyek; szemrehányásaim miatt elsírta magát, nem ezt akartam; azt akartam, hogy bűnösnek érezze magát és higgye is el, hogy az; beismerem, hogy az erényt magát sértettem meg ezzel. Isten Önnel, Angelika, az Ön iránt érzett szeretetem csupán életemmel együtt múlik el; felmentem minden kötelezettsége alól; azt akartam, legyen elég Önnek az én szívem, és a megbecsülés, amelyet szívem iránt tanúsított, megbocsájthatóvá teszi azt a gyengédséget, amelyet Ön is értékelt. (Miután befejezte, és visszaadta a levelet.)* Hát, Lovag, ilyen érzelmekkel magának nincs miért panaszkodnia; micsoda levél! Valaha a Márki majdnem ugyanilyet írt nekem, és nem is volt más a világon, aki képes lett volna erre; Ön a barátja volt, úgyhogy nem is vagyok meglepve.
- LOVAG: Ön tudja, milyen drága volt számomra az ő barátsága.
- MÁRKINÉ: Csakis azokat ajándékozta meg vele, akik megérdemelték.
- LOVAG: Mekkora segítség volna számomra most a barátsága, ha még élne!
- MÁRKINÉ *(sírva)*: Bizony, ez mindkettőnknek nagy veszteség.

LOVAG: Azt hiszem, nem fogom sokkal túlélni.

MÁRKINÉ: Nem, Lovag, csak éljen, és adja meg nekem azt a vigaszt, hogy látom a férjem barátját, aki velem együtt sajnálkozik a halálán; az ő barátsága helyébe pedig fogadja el az enyémet.

LOVAG: Sőt, teljes szívemből kérem is, támogasson vele engem; engedelmével néha írok majd Önnek, Ön pedig nyilván válaszol; ezt a vigasztaló reményt viszem magammal, ha most elmegyek.

MÁRKINÉ: Tulajdonképpen, Lovag, azt kívánom, bárcsak maradna; maga az egyetlen, aki mellett szabadon szomorkodhatom.

LOVAG: Ha maradnék, mindenkivel szakítanék, és csak Önt szeretném látni.

MÁRKINÉ: De hát igazán, jól teszi, ha elutazik? Gondolkodjék: nekem úgy tűnik, az Ön számára is jobb volna, ha kevésbé lenne távol Angelikától.

LOVAG: Bizony, néha beszélgethetnék róla Önnel.

MÁRKINÉ: Igen; én legalább sajnálkoznék magán, maga pedig rajtam, és ez elviselhetőbbé tenné a fájdalmat.

LOVAG: Tulajdonképpen azt hiszem, igaza van.

MÁRKINÉ: Szomszédok vagyunk.

LOVAG: Szinte ugyanabban a házban élünk, hiszen a kertünk közös.

MÁRKINÉ: Szomorúak vagyunk és ugyanazt gondoljuk.

LOVAG: A barátság pedig segítségünkre volna.

MÁRKINÉ: Higgye el, nincs is semmi más, ami segítene szomorúságunkban. Szeret olvasni?

LOVAG: Nagyon.

MÁRKINÉ: Így még jobb; két hete fölfogadtam egy embert, aki a könyvtáramat gondozza; nem vagyok olyan hiú, hogy azt higgyem, tudós lesz belőlem, de szívesen foglalkozom a könyvekkel: ez az ember minden este olvas nekem valamit, olvasmányaink komolyak és illendőek; és úgy rendezi el őket, hogy míg elszórakoztat, tanuljak is: Ön is részt venne ebben?

LOVAG: Ez el van döntve, asszonyom, Ön határozott rólam; számomra boldogság, hogy láthattam; máris sokkal nyugodtabbnak érzem magam. Kész, nem utazom el; nekem is elég sok könyvem van, és aki az Ön könyvtárát gondozza, hozzájuk veheti az enyémet is. Hívom az inasomat, és új parancsokat adok neki. Hogy le vagyok kötelezve Önnek! Önnek hála, talán nem vesztettem el az eszem; máris csitul a kétségbeesésem. Van az Ön szellemében valami megnyugtató, amire nagy szükségem volt, és amit nagyon megnyerőnek találok; Ön is lemondott a szerelemről, én is; barátsága pedig mindent helyettesíthet a számomra, ha Ön is elfogadja az enyémet.

MÁRKINÉ:

Igazán, majdhogynem kötelességemnek érzem, hogy kárpótoljam magát a Márki barátságának elvesztéséért: gyerünk, Lovag, intézze el gyorsan az ügyeit; én a magam részéről máris megyek és kiadok néhány parancsot; hamarosan találkozunk. *(Félre.)* Nahát, amilyen becsületes ez a fiú, egészen elbűvöl.

8. jelenet

LOVAG.

LOVAG

(egy pillanatra egyedül): Tényleg csak az ilyen szellemek képesek vigasztalni az embert a bánatában; micsoda remek asszony ez! Eddig még nem ismertem igazán; milyen szilárd a jelleme! Milyen nemes a szíve! Éppen olyan, mint Angelikáé, és az ilyen jellem igazi kincs; igen, minden barátomnál többre tartom. *(Hívja LUBIN-t.)* Lubin! Mintha látnám a kertben.

9. jelenet

LUBIN, LOVAG.

LUBIN

(hangja a színpalak mögött): Uram!... *(Majd megjelenik, nagyon szomorú arccal.)* Mit parancsol, uram?

LOVAG:

Mi van veled, miért vagy ilyen szomorú?

LUBIN:

Jaj! Uram, amikor éppen nincsen semmi dolgom, elszomorodom a szerelme miatt, és egy kicsit a magamé miatt is; szomorú vagyok azért is, mert elutazunk; ha maradnánk, akkor azért lennének szomorú.

LOVAG:

Egyáltalán nem utazunk el, úgyhogy semmit se intézz el abból, amit az elutazásunkkal kapcsolatban parancsoltam neked.

LUBIN:

Egyáltalán nem utazunk!

LOVAG:

Nem, megváltoztattam a szándékomat.

LUBIN:

De uram, már összecsomagoltam a holmim.

LOVAG:

Na és! Csomagold ki.

LUBIN:

Mindenkitől elbúcsúztam, így most senkivel sem találkozhatok!

LOVAG:

Hallgass! Add vissza a leveleimet.

LUBIN:

Nincs szükség rá, mindjárt viszem őket.

LOVAG:

Nem kell vinned, hiszen itt maradok.

LUBIN: Semmit sem értek; akkor most ez mindegy, és ezek a levelek pocsékba mennek? De uram, ki akadályozza meg abban, hogy elutazzék, talán a Márkiné önegysága?

LOVAG: Igen.

LUBIN: És lakást sem cserélünk?

LOVAG: Miért kellene lakást cserélnünk?

LUBIN: Ah! Hát elvesztem.

LOVAG: És miért?

LUBIN: A maguk házai egymás mellett állnak; egyikből át lehet járni a másikba; nekem nincs többé szeretőm; a Márkiné önegységének van egy nagyon csinos szobalánya; Öntől majd átmegyek hozzájuk; krakk, máris hűtlen vagyok, és ez szomorúvá tesz: szegény Márta! Hát el kell, hogy feledjelek?

LOVAG: Akkor igen rossz ember volnál.

LUBIN: Ah! Hát igen, ez gonosz dolog lesz, de ez nem akadálya annak, hogy megtörténjék; máris érzem, mennyire örülök neki és ez kétségbe ejt; hát még ha Ön volna olyan jó és példát mutatna: na tessék, máris itt jön Lisette.

10. jelenet

LISETTE, GRÓF, LOVAG, LUBIN.

GRÓF: Önnél jártam, Lovag, és Lisette-től hallom, hogy itt van; elmondta nekem az Ön bánatát és biztosíthatom, igazán megértem; meg kellene próbálnia szórakozni egy kicsit.

LOVAG: Az nem könnyű, Gróf úr.

LUBIN: *(fölköszög)*: Eh!

LOVAG: Hallgass.

GRÓF: De hát mi történt ezzel a szegény fiúval?

LOVAG: Azt mondja, azért szomorú, mert úgy döntöttem, hogy nem utazom el.

LUBIN: *(nevet)*: És mégis szívesen maradok, Lisette miatt.

LISETTE: Ez kedves: de Lovag úr, hadd mondjam el, mi hozott ide engem és a Gróf urat. Míg Ön a Márkiné önegyságával beszélgetett, én ott voltam a közelben és akaratlanul is hallottam, amiről beszéltek; Ön nem utazik el, az úrnőm azt tanácsolta Önnek, hogy maradjon, mind a ketten szomorúak és érzéseik hasonlósága miatt gyakran fognak találkozni. Én ragaszkodom az úrnőmhöz, jobban, mint elmondhatnám, és el vagyok keseredve, amikor azt látom, hogy nem akar megvigasztalódni, folyton csak sóhajtozik és sírdogál; végül azért mégsem fog ellenállni: ne ápolja a fájdalmát, sőt próbálja meg kiragadni a melankóliájából; itt van a Gróf úr, aki szerelmes belé, Ön ismeri őt, Ön a barátja, a Márkiné önegyságának nincs kifogása ellene, hogy a Gróf úr meglátogassa; ebből megfelelő házasság lehetne, én megpróbálom sikerre vinni; álljon ebben mellénk, Lovag úr, segítsen a barátjának, és legyen ezzel az úrnőmnek is szolgálatára.

LOVAG: De hát Lisette, csak nem azt mondja, hogy a Márkiné önegyságának nincs kifogása az ellen, hogy a Gróf úr meglátogassa?

GRÓF: *Nincs kifogása*, ez annyit tesz, hogy eltűri a jelenlétemet; ez minden.

LISETTE: És hogy fogadja Önt.

LOVAG: Nagyon jó; de tud-e arról, hogy Ön szereti?

GRÓF: Azt hiszem, igen.

LISETTE: Ami engem illet, néha elejtek egy-két szót annak érdekében, hogy ezt észrevegye.

LOVAG: Ezeknek a kis megszólalásoknak bizonyára nagy a hatásuk, és Ön jó kezekben van, Gróf úr. És mit mond Önnek a Márkiné? Biztatónak találja-e a módot, ahogyan beszél Önnel?

GRÓF: Mindezidáig nagyon kedvesen bánt velem.

LOVAG: Kedvesen! Igazán?

GRÓF: Nekem úgy tűnik.

LOVAG: *(nyersen)*: De hiszen akkor ugye rám nincs is szüksége?

GRÓF: Ez a stílus igazán megdöbbent.

LOVAG: Nem, nem, csak annyit mondok: látja az Ön szerelmét, elviseli, szívesen fogadja, úgy látszik, tetszik neki, én meg talán mindent elrontanék, ha belekeverednék; megy ez magától.

LISETTE: Bevallom, hogy én ebből a magyarázatból semmit sem értek.

GRÓF: Én is épp úgy meg vagyok lepve, mint maga.

LOVAG: A magam részéről mindent megtennék, Gróf úr, az Ön javáért; és mivel így akarja, beszélni fogok, lesz, ami lesz; Ön akarja; jobb belátásom ellenére, vagyok alázatos szolgája és barátja.

GRÓF: Nem, uram, le vagyok kötelezve magának, de legyen olyan jó és ne szóljon semmit; el is megyek. Isten áldja, Lisette, ne feledkezzék meg rólam; minthogy a Márkiné önegysága nem ér rá, majd visszajövök máskor.

11. jelenet

LOVAG, LISETTE, LUBIN.

- LOVAG: Próbálj meg értelmesen beszélni valakivel, ez a vége. Igazán különös, olyan fagyosan hagyott itt, mintha a vetélytársa volnék.
- LUBIN: Hatot vagy vakot! Sosem szabad esküdni, mindenki szeszélyes; az a tiéd, amit megeszel; igaz, Lisette?
- LISETTE: Lovag úr, beszélhetek Önnel őszintén?
- LOVAG: Hallgatom.
- LISETTE: Angelika kisasszony az Ön számára elveszett.
- LOVAG: Ezt nagyon is jól tudom.
- LISETTE: A Márkiné önnagysága gazdag, fiatal és szép.
- LUBIN: Egyszóval kíváncsi.
- LOVAG: És?
- LISETTE: Mondja, Lovag úr, amikor bánatában sóhajtozni látta, nem találta úgy, hogy nagyon kecsesen sóhajtozik? Azt hiszem, ért engem?
- LUBIN: Bátorság, uram.
- LOVAG: Magyarázza meg; mit jelent ez? Hogy udvaroljak neki?
- LISETTE: Miért ne? Kívánom teljes szívemből; amilyen állapotban az én úrnőm van, nem mindegy, hogy kit választ a férjének? Csak becsületes legyen az illető!
- LUBIN: Szerintem ez jól volt mondva; a házassághoz becsületesnek kell lenni; csak a becsületesnek nem házasodnak.
- LOVAG: *(hidegen)*: Kérem, Lisette, fejezzük be.

LISETTE: De mondja meg, uram, miért akarna elbújni a magányába, ahol nem látja Önt soha senki? Ha tudná, hogy a képe mennyire odaillik egy elhagyatott sivatagba! Ahol ugye megvolna az az öröme, hogy nem találna még egy ilyen szomorú arcot. Rakja össze a bosszúságot, a levertséget, a vigasztalanságot, az elkeseredést, vegye hozzá a mindent előntő haragot, na hát ilyen fekete képet mutat most az Ön arca is; márpedig szerintem a tekintettel ölni lehet, úgyhogy lelkiismeretlenség így mászkálni a világban. És ez még nem minden: amikor beszél valakivel, úgy sóhajtozik, mintha az utolsókát rúgná; olyan vontatottan beszél, mintha csak elzsibbasztaná a saját hangja, mintha hideg méreg volna a szavaiban, ami megfagyasztja a lelkét, és amelytől az enyém is megfagy; én nem bírom ezt tovább, meg kell, hogy szánjon. Nem haragszom érte Önre; elvesztette a szerelmét, megfogadta, hogy elemészti magát, fogadalmat tett, hogy belehal; ez rendben van, ez az egész világ számára nagyon épületes dolog lesz: majd írnak magáról a történelemben, nagyszerű lesz idézni magát, viszont pocsék dolog magára nézni; legyen olyan jó és egy kicsit távolabbról legyen az épülésünkre.

LOVAG: Lisette, megbocsájtom a buzgóságát, amivel az úrnőjét szolgálja, de a szavai egyáltalán nem tetszenek nekem.

LUBIN: Nagyon durvák.

LOVAG: Az utazásomat már lemondtam; az ember nem változtatja meg percenként az elhatározását; nem utazom el. Ami a Gróf urat illeti, beszélek majd az érdekében az úrnőjével: és ha igaz, mint ahogyan gondolom, hogy hajlik feléje, akkor ne nyugtalankodjék, nem lesznek túl gyakoriak a látogatásaim, és a szomorúságom semmit sem fog elrontani itt maguknál.

LISETTE: Nincs más mondanivalója a számomra, uram?

LOVAG: Mit mondhatnék ezenkívül?

LISETTE: Isten áldja, uram; alázatos szolgája.

12. jelenet

LUBIN, LOVAG.

LOVAG *(egy idő után komolyan)*: Mindaz, amit itt hallok, csak még szomorúbbá teszi számomra Angelika elvesztését.

LUBIN: Ami engem illet, torkig vagyok Angelikával.

LOVAG *(járkál)*: Azt hittem, vigaszt találok a Márkinénál, nemes elhatározása, hogy nem lesz többé szerelmes, azonnal kivívta a tiszteletemet; és erre tessék, újra férjhez fog menni; rendben van: azt hittem, rendkívüli ember, pedig csak éppen olyan nő, mint a többi.

LUBIN: Képzelve magát egy unatkozó özvegy helyébe.

LOVAG: Ah! Drága Angelika, ha van valami a világon, amiben vigaszt találok, az az érzés, hogy Ön mennyire fölötte áll saját nemének, és hogy mennyire méltó a szerelmemre.

LUBIN: Ah, Márta, Márta! Jó nagy levegőt vettem és elfelejtettelek; de a gazdám nem akarja, hogy véget vessek a szerelmemnek; úgyhogy most újra sajnálkozom miattad, mint azelőtt, az ég legyen a tanúm!

LOVAG *(járkál)*: Jobban lesújt a fájdalom, mint valaha.

LUBIN: Lisette egy kissé felvidített.

LOVAG: Megyek és bezárkózom odahaza; nem akarom látni a Márkinét, nincs itt mit csinálnom, ha férjhez megy; olyan állapotban vagyok talán, mint aki lakodalomba jár? A Márkiné talán azt hiszi? És a férje emlékével mi lesz?

LUBIN: Ah! Uram, mit akar, mihez kezdjen egy nő egy emlékekkel?

LOVAG: Akárhogy is legyen, azt mondtam neki, hogy idehozatom a könyveimet, és a becsület úgy kívánja, hogy betartsam a szavam. Megyek és megkeresem azt az embert, aki a könyvtárát gondozza: nem ez az, aki itt jön?

13. jelenet

HORTENSIVS, LUBIN, LOVAG.

HORTENSIVS: Nincs még szerencsém ismerni Önt, uram; nevem Hortensivs. A Márkiné önagysága, aki abban a szerencsében részesített, hogy olvasmányai-ban irányíthatom, és akit lépésről lépésre bevezetek a szépirodalom, az erkölcsstan és a bölcsélet rejtelseibe, anélkül, hogy megfeleldkeznénk a többi tudományról, amelyeket még módomban állana oktatnom, értésemre adta, uram, az Ön kívánságát, miszerint megmutatná nekem a könyveit, amelyek kétségtávtül tanúskodni fognak az Ön jóízléséről; ennélfogva, uram, mi a kívánsága és hogyan vigyük azt végbe?

LOVAG: Lubin majd megmutatja Önnék a könyvtáramat, uram, és idehozathatja a könyveimet.

HORTENSIVS: Tétessék úgy, ahogyan parancsolja.

14. jelenet

LUBIN, HORTENSIVS.

HORTENSIVS: Jól van, fiam, várom magát.

LUBIN: Egy pillanatra hallgasson meg, Hortus doktor úr.

HORTENSIVS: Hortensius, Hortensius; ne torzítsa el a nevemet.

LUBIN: Maradjon, ahogy van, a világért sem akarom átszabni.

HORTENSIVS: *(Félre.)* Azt elhiszem; de hát mit akar, mindenki jóindulatát meg kell nyernünk.

LUBIN: Ön tanít erkölctant és bölcséletet a Márkinénak?

HORTENSIVS: Igen.

LUBIN: És mire valók ezek a dolgok?

HORTENSIVS: Hogy megtisztítsák a lelket a szenvedélyektől.

LUBIN: Annál jobb; adjon nekem egy csipetnyit ebből a gyógyszerből a melan-
kólikám ellen.

HORTENSIVS: Valami bánata van talán?

LUBIN: Olyan nagy, hogy bele is halnék, ha a jó étvágyam meg nem mentene.

HORTENSIVS: Önnek tehát van egy kiváló ellenszere; mégis azt mondom magának, barátom, hogy a bánat haszontalan valami, hiszen nem hoz helyre semmit, és hogy minden állapotunkban az észnek kell vezetnie minket.

LUBIN: Ne beszéljünk az észről, azt szívből utálok, inkább tisztítson meg engem az erkölctannal.

HORTENSIVS: A legjobb fajtáját adom elő magának.

LUBIN: Persze az sem tehet semmit a természetemmel; adjon inkább a bölcséletből.

HORTENSIVS: Az majdnem ugyanaz volna.

LUBIN: Akkor lássuk a szépirodalmat.

HORTENSIVS: Az nem magának való; de mi a bánata?

LUBIN: A szerelem.

HORTENSIVS: Oh! A bölcsélet azt tanítja, hogy ne legyünk szerelmesek.

LUBIN: Igen; de ha már azok vagyunk, akkor mit tanít, hogy mit tegyünk?

HORTENSIVS: Azt, hogy mondjunk le róla, hagyjuk el.

LUBIN: Hagyjuk el? És ha ő nem hagy el minket? Folyton szalad utánunk.

HORTENSIVS: Teljes erőnkől futnunk kell előle.

LUBIN: Jó! Ha az ember szerelmes, legyenek jó lábai? A bölcsélet majd ellát velük?

HORTENSIVS: A bölcsélet kitűnő tanácsokkal lát el.

LUBIN: Tanácsokkal? Szomorú egy felszerelés! Ezzel nyerjünk egérutat?

HORTENSIVS: Hallgasson ide, akar egy biztos gyógyszer? Sír a szeretője miatt? Tegyen szert egy másikra.

LUBIN: Ejha, mit nem mond? Ez aztán jó. Fogadjunk, hogy erre az erkölcsstanra tanítja a Márkinét is, aki hozzá is fog menni a Gróf úrhoz?

HORTENSIVS *(megdöbbenve)*: Azt mondja, férjhez megy?

LUBIN: Egészen biztosan; és ha akarnánk, minket részesítene előnyben, mert Lisette nekünk is felajánlotta.

HORTENSIVS: Biztos abban, amit mond?

LUBIN: Az is bizonyítja, hogy Lisette később azt mondta nekünk, tűnjünk el, mert szomorúak vagyunk, maga pedig kissé pedáns, mármint őszereinte, és hogy az a fontos, hogy a Márkiné végre felviduljon.

HORTENSIVS: *(Félre.) Bene, bene*; hálát adok neked, Fortuna! Hogy ezt a tudomra adtad. Én itt jól megvagyok, ez a házasság elüldözne innen; megyek és akkora vihart kavarak, hogy nem állnak meg a lábukon.

LUBIN: Mit morog a foga között, uram?

HORTENSIVS: Semmit; menjünk a könyvekért, sürget az idő.

MÁSODIK FELVONÁS

1. jelenet

LUBIN, HORTENSIVS.

LUBIN *(egy nagy kosár könyvvel jön, rátámaszkodik a kosárra):* Ah! Sose hittem volna, hogy ilyen nehéz dolog a tudomány.

HORTENSIVS: Semmiség! Nekem több könyv van a fejemben, mint ez itt mind együtt.

LUBIN: Több?

HORTENSIVS: Több.

LUBIN: Szóval akkor maga egyszerre a bolt és a boltos? És mit csinál azzal a sok könyvvel a fejében?

HORTENSIVS: A szellememet táplálom.

LUBIN: Szerintem ez nem valami tápláló étel; én elég szegényesnek találom.

HORTENSIVS: Maga ehhez nem ért; csak várjon itt egy pillanatra, később pedig jöjjön utánam a könyvtárba, megyek, hogy helyet csináljak ezeknek a könyveknek.

LUBIN: Csak menjen, csak menjen nyugodtan.

2. jelenet

LUBIN, LISETTE.

LUBIN *(egy pillanatig egyedül; ülve):* Ah! Szegény Lubin! Mekkora kín dül a szívemben; most már egyáltalán nem tudom, hogy vajon Mártát szeretem-e, vagy Lisette-et: azt hiszem, mégis inkább Lisette-et, hacsak nem Mártát.

(LISETTE érkezik néhány lakájjal, akik székeket hoznak.)

LISETTE: Hozzanak, hozzanak még egyet vagy kettőt és tegyék őket oda.

LUBIN *(ülve):* Jónapot, szerelmem.

LISETTE: Te mit csinálsz itt?

LUBIN: Ülök egy nagy csomag könyvön, amit az asszonyod szellemének táplálására hoztam, mert ezt mondta a doktor.

LISETTE: Micsoda hülye egy táplálék! Mikor lesz már vége ennek a sok marhaságnak? Menj, menj, vigyed a pimasz csomagodat.

LUBIN: Erkölcstani és bölcséleti művek; állítólag megtisztítják a lelket; kértem belőle egy kis adagot, de még csak nem is tüsszentettem tőle.

LISETTE: Nem értem, miről beszélsz; hagyj békén, menj.

LUBIN: A szentségit, hát nem nekem hoztad a székeket?

LISETTE: Te bunkó! Az asszonyomnak van, aki mindjárt jön.

LUBIN: Vennéd egy pillanatra a fáradtságot, hogy egy kicsit leüljél, kisasszony? Kérlek; volna egy kis mondanivalóm a számodra.

LISETTE: Na jól van, mit akarsz, uram?

LUBIN: Elmondanám, Lisette, hogy mit figyeltem meg a szívemben zajló eseményekkel kapcsolatban. Be kell vallanom, láttam Márta alakját, amint éppen kiköltözködik a szívemből, és a tiedet, amint kezdené bevaccolni magát oda; azt mondtam neki, előbb beszéljek veled, most ott vár: akarod, hogy beengedjem?

LISETTE: Nem, Lubin, azt tanácsolom, hogy küldd el; mert mondd meg nekem, mit tennél? Hová vezetne ez? Mire volna jó, ha beleszeretnénk egymásba?

LUBIN: Ah! Két ember előbb-utóbb rá szokott jönni az ilyesmi értelmére.

LISETTE: Én azt mondom, nem; a te gazdád nem akarja az én úrnőmhöz kötni magát, az én jövőm viszont tőle függ, mint ahogyan a tied a lovagétól.

LUBIN: Ez igaz; megfeledeztem róla, hogy a végzetem azt súgja, jobb, ha nem is veszek észre. Mégis, ha kedvedre való vagyok, nagy kár, ha nem szeretsz engem úgy, ahogy a kedved tartja; ez olyan szerencse, ami nem minden nap éri az embert. Szerinted jó lenne, ha szólnék egy-két szót a Márkinének? Barátságot érez a Lovag iránt, a Lovag pedig őiránta; ebből a barátságból könnyen lehetne szerelmi házasság, és akkor a mi ügyünk is rögtön elrendeződne.

LISETTE: Hallgass, itt jön az asszonyom.

LUBIN: Csak bízd rám.

3. jelenet

MÁRKINÉ, HORTENSIVS, LISETTE, LUBIN.

MÁRKINÉ: Lisette, menj és szólj odalent, hogy senkit se engedjenek be; azt hiszem, itt az ideje, hogy olvassunk, szólni kellene a Lovagnak. Ah! Itt vagy, Lubin; hol a gazdád?

LUBIN: Azt hiszem, asszonyom, hazament sóhajtozni.

MÁRKINÉ: Menj és mondd meg neki, hogy várjuk.

LUBIN: Igen, asszonyom; szeretnék javasolni a magam részéről egy kis apróságot, és egyúttal veszem a bátorságot, hogy illendő módon és teljes alázattal egy kicsit föltartsam.

MÁRKINÉ: Eh! Miről van szó?

LUBIN: Oh! Semmiség; majd akkor beszéljünk róla, amikor már teljesítettem a parancsát.

MÁRKINÉ: Állok rendelkezésedre, ha nincsen akadály.

4. jelenet

HORTENSIUS, MÁRKINÉ.

MÁRKINÉ *(fesztelenül)*: Önnek tehát, uram, nem tetszenek a Lovag könyvei?

HORTENSIUS: Nem, asszonyom, nem tűnik valami választékosnak a kínálata; tíz vaskos kötetben egyetlen idézet sincs a görög és latin szerzőinktől, márpedig ezeknek kell szolgáltatniuk minden művünk velejét; egyszóval, ezek csak amolyan modern könyvek, tele szellemes frázisokkal; csupa kis szellemesség, semmi más, csupa alacsonyrendű dolog, ami bántja az ember ízlését.

MÁRKINÉ *(fesztelenül)*: Szellemesség! Hát a régiek talán nem voltak szellemesek?

HORTENSIUS: Ah! Asszonyom, disztíngváljunk: ők egy bizonyos módon voltak szellemesek... olyan módon, amelyet én lenyűgözőnek találok.

MÁRKINÉ: Magyarázza meg nekem ezt a módot.

HORTENSIUS: Nem is tudom, milyen képet alkalmazzak, hogy megértsen; a régiek ugyanis képekben fejezték ki a dolgokat. Íme egy szerző, akinek megjegyeztem a szavait. Képzeljünk el, mondja, egy kokottot: *primo*, kihívó az öltözéke; szépség helyett szépségtapasza van; arc helyett arcvonásai; nincsenek mozdulatai, csak gesztusai; nem néz, hanem megtekint; nem megy, hanem lejt; nem tetszeni akar, hanem csábítani; nem érdekli semmi, minden csak szórakoztatja; az emberek szépnek tartják, én meg nevetségesnek; a jelenkor szelleme az ilyen pimasz nőkre emlékeztet.

MÁRKINÉ: Nagyon is értem.

HORTENSIUS: A régiek szelleme, folytatja a szerző, ennek épp az ellenkezője. Ah! Ez olyan férfias szépség, hogy csak akkor ismerjük fel, ha előbb kételkedünk a létezésében; modora egyszerű, nem hinnénk, mennyi tapasztalat van mögötte; de csak legyen meg a bátorságunk és merjük szeretni: rögtön elbűvölőnek fogjuk találni.

MÁRKINÉ: Elég már, értem; mi affektáltak vagyunk, a régiek pedig nagyszerűek.

HORTENSIUS: Az ég óvjon ettől, asszonyom: Hortensius soha...

MÁRKINÉ: Beszéljünk másról; mit olvas nekünk ma?

HORTENSIUS: Arra gondoltam, felolvasom Önnek az *Értekezés a türelemről* első fejezetét: *Az özvegyeségről*.

MÁRKINÉ: Oh! Vegyünk más témát: semmitől sem válok türelmetlenebbé, mint a türelemről szóló értekezésektől.

HORTENSIUS: Lehet valami abban, amit mond.

MÁRKINÉ: Jobb szeretem *A barátság dicsérete*-t, abból olvassunk valamit.

HORTENSIUS: Kérem, asszonyom, mentsen fel ez alól; nem éri meg a fáradságot arra a kis időre, amit még együtt töltünk, hiszen Ön férjhez megy a Gróf úrhoz.

MÁRKINÉ: Én!

HORTENSIUS: Igen, asszonyom, mely házasság esetén én mint szolgálja fölöslegessé válok, hasonlatosképpen azon katonákhoz, akiket háború idején foglalkoztatnak és békeidőben elküldenek: én küzdöttem az Ön szenvedélyei ellen, Ön megbékélt velük, így hát inkább visszavonulok, mintsem hogy én is megváltozzam.

MÁRKINÉ: Mulatságos dolgokat beszél itt nekem, a szenvedélyekről; igaz, hogy Ön képes elijeszteni őket, de én nem bíztam meg Önt azzal, hogy küzdjön ellenük. A szenvedélyek, amelyekkel megbékéltem! Maga igazából nevetséges. És ez a házasság, kitől hallott ilyet?

HORTENSIUS: Lisette kisasszonytól, ő mondta Lubinnek, aki nekem is tudomásomra hozta, azzal a lábjegyzettel, hogy ez a házasság lesz az, ami el fog engem innen üldözni.

MÁRKINÉ: *(meglepetten)*: De hát mit jelentsen ez? A Lovag azt hiszi majd, hogy megbolondultam; tudni akarom, mit mondott erre; ne hallgasson el előlem semmit; beszéljen.

HORTENSIUS: Asszonyom, semmit sem tudok az egésztől, illetve csak egészen bizonytalan dolgokat.

MÁRKINÉ: Bizonytalan dolgokat, ez aztán tanulságos; na halljuk azokat a bizonytalan dolgokat.

HORTENSIUS: Én azt hiszem, Lisette csak azért mondta a Lovag uraságnak, hogy Ön férjhez megy a Gróf urasághoz...

MÁRKINÉ: A címeket elhagyhatja.

HORTENSIUS: ... hogy megtudja, a nevezett Lovag nem akarja-e vajon felkeresni Önt avégett, hogy a nevezett Gróf helyébe lépjen, a nevezett Lubin elbeszélése szerint kiviláglik, hogy a nevezett Lisette felajánlotta Önt a fentebb nevezett lovagi egyénnek.

MÁRKINÉ: Nahát, ezek aztán hihetetlen dolgok; így kínálgatni egy nő kezét, és azt mondogatni az embereknek: parancsolja? Ah! Ah! Szinte látom, ahogy a lovag tíz lépést hátrál, amikor elhangzik a javaslat, igaz?

HORTENSIUS: Nem tudom, hogy szó szerint mit válaszolt.

MÁRKINÉ: Csak ne jöjjön zavarba, magának rendesen meglehetősen jó a memóriája.

HORTENSIUS: Az elbeszélés szerint első meglepetésében felkiáltott, ezt követőleg pedig visszautasította az ajánlatot.

MÁRKINÉ: Oh! Ami a felkiáltást illeti, szerintem visszafoghatta volna magát, számomra ez kevésbé bölcsnek és nagyon udvariatlannak tűnik. De becsülöm a szellemét; ha másképp gondolkodna, sose akarnám látni többé; de ez a kiáltás az inasok előtt, hogy így kitegyen a gúnyolódásuknak, ah! Ez azért túlzás; nincs olyan helyzet, amely fölmentené az embert az udvariasság alól.

HORTENSIUS: Kritikai megjegyzése rendkívül figyelemreméltó.

MÁRKINÉ: Biztosítom, hogy mindent rendbe hozok. Hogyhogy! Ez nyílt támadás ellenem, már-már maga a megvetés. Ah! Lovag úr, csak szeresse az Angelikáját, ahogy akarja; én ezt nem szenvedhetem tovább, kérem! Nem akarok férjhez menni; de azt sem akarom, hogy visszautasítsanak.

HORTENSIUS: Hibátlan érvelés. *(Félre.)* Na most jó úton vagyunk. *(A Márkinéhez.)* De asszonyom, velem mi lesz? Maradhatok? Nem kell semmitől sem tartanom?

MÁRKINÉ: Ugyan, uram, száz évig megtartom magát: itt se gróftól, se lovagtól nem kell tartania; efelől én biztosítom és én fogom magát megvédeni. Fogja a könyvét és olvassunk; nem várok senkire.
(Hortensius megfog egy könyvet.)

5. jelenet

LUBIN jön, HORTENSIUS, MÁRKINÉ.

LUBIN: Asszonyom, a gróf úr mindjárt végez egy üggyel; máris jön, kéri, hogy várjanak rá.

MÁRKINÉ: Csak jöjjön, majd ha jön, fogadjuk.

LUBIN: Ha most megengedné, asszonyom, kegyeskedjék egy percre szót váltani velem.

MÁRKINÉ: Na jó, mit akarsz? Gyerünk.

LUBIN: Oh! De nem merem, úgy látom, Ön dühös.

MÁRKINÉ: *(Hortensiushoz):* Hogy dühös volnék? Úgy nézek ki, uram?

HORTENSIUS: Az Ön arcán a béke uralkodik.

LUBIN: Lehet, hogy ez a béke most rossz hangulatban uralkodik?

MÁRKINÉ: Na mondja már.

LUBIN: Szóval az a helyzet, ahogy tudja, asszonyom, hogy Lisette az én személyemet meglehetősen elfogadhatónak találja; nekem is eléggé tetszik az övé; és ez a dolog el is volna döntve, ha megtenné azt a jót, asszonyom, amitől az életünk függ, vagyis hogy férjhez menne, szóval ha egy kis szerelmet akarna érezni a gazdám iránt, aki érdemes ember és aki ebben az esetben biztosan úgy fog viselkedni, ahogyan kell.

MÁRKINÉ: *(Hortensiushoz):* Ah, ah! Hallgassa csak! Ez eléggé egybevág azzal, amit mondott.

LUBIN: A Gróf úrról is szó van, és a grófok becsületes emberek; én nagy tisztelettel vagyok irántuk; de ha nő volnék, csak egy lovaghoz akarnék feleségül menni; mint a legkisebb fiúhoz a mesében⁴!

MÁRKINÉ: Szórakoztató, amikor így elkapja a hév; igazad van, Lubin; de sajnos, azt beszélnek hogy a gazdád nem törődik velem.

LUBIN: Hát ez igaz, nem szerelmes magába, és én ezt a szemére is hánytam neki, akárcsak Lisette; de ha maga elkezdené, jól menne minden.

MÁRKINÉ: *(Hortensiushoz):* Ehhez mit szól, uram? Érzi, milyen szerepet játszom én itt? A Lovag ostobasága eléggé nevetséges helyzetbe hoz, nem?

HORTENSIVS: Ön ezt bölcsen előre látta.

LUBIN: Oh! Nem mondom, hogy nem csinált ostobaságot, hát persze; de a becsületes ember az ilyesmit hamar jóváteszi.

MÁRKINÉ: Hallgass, ebből elég.

LUBIN: Kár! Asszonyom, sajnálom, ha megbántottam; csak azt kérem, gondolkodják rajta.

6. jelenet

Jön LISETTE, korábbi szereplők.

LISETTE: Várom a parancsait, asszonyom; odalent azt mondják, hogy Ön nincs itthon, de egy pillanatra rá...

MÁRKINÉ: Elég, elég; most másról van szó, gyere. *(Lubinhez.)* Kérlek, maradj itt.

LISETTE: Mi ez az ünnepélyesség?

LUBIN: *(Lisette-hez, halkán):* Hallani fogod, mit végeztem.

MÁRKINÉ: Mikor intézi el a Gróffal kötendő házasságomat, Lisette?

LISETTE: *(Lubinre néz):* Ezt jól megcsináltad.

LUBIN: Figyelj oda.

MÁRKINÉ: Na feleljen, mikor intézi el?

---

⁴ A lovagok nemesemberek másod- vagy harmadszülött, birtoktalan fiai voltak.

(HORTENSIUS *nevet.*)

- LISETTE (gúnyolja): Ha, ha, ha! Miért kérdezi ezt, asszonyom?
- MÁRKINÉ: Hallom, hozzáad engem a Gróf úrhoz, mivel a Lovaghoz nem tud, akinek szintén följánlott és aki nem kér belőlem, akármit is mondott neki maga meg az inasa, aki arra buzdít, hogy szeressek bele a gazdájába, azt remélve, hogy ez majd meghatja.
- LISETTE: Micsoda fordulatot vesznek a legdicséretesebb dolgok is, ha egy bolond összezagyválja őket!
- LUBIN: Azt hiszem, rólam beszél!
- MÁRKINÉ: Csodálja ezt a fordulatot?
- LISETTE: Miért, talán csak nem dühös, asszonyom? Csak nem gondolja, hogy hibáztam?
- MÁRKINÉ: Hogyan! Még most is makacsodik, Lisette? Hogyan! Megkéri a Lovagot, hogy szeressen belém, és csak azért, hogy hozzámelessen ehhez az idiótához!
- LUBIN: Csapdában vagyok.
- MÁRKINÉ: És mi ez a dolog a Gróf szerelmével? Maga talán a Gróf érzéseinek is bizalmasa? Azoknak, amelyekről én nem is tudok? Hogy lehet így képzelődni? Itt vagyok gyászban, és közben mindenkinek odaígéri a kezemet, még azoknak is, akik nem tartanak rá igényt; visszautasítanak, megsértenek, szerelmesek belém, és minderről nem tudok semmit? Micsoda szomorú helyzetbe kerültem! Micsoda veszteséget szenvedtem! És hogy bánnak velem!
- LUBIN (Félre.): Na most aztán oda a házasságunk.
- MÁRKINÉ (Lisette-hez): Menjen, azt hittem, jobban ragaszkodik hozzám és több tisztelettel van az úrnője iránt.
- LISETTE: Jól van, asszonyom, Ön ragaszkodást vár tőlem, és ezt kapom cserébe; így ragaszkodják az ember az úrnőjéhez; nem illik az urakhoz a hála: ha javukra van a szolgálat, az csak nekik jó; ha tévedünk, úgy bánnak velünk, mint a gazemberekkel.
- LUBIN: Mint az idiótákkal.
- HORTENSIUS (Lisette-hez): Igaz, ami igaz, jobb volna, ha mindez nem így történt volna.

MÁRKINÉ: Eh! Uram, az özvegyiségem örök; nincs a világon nő, aki távolabb volna a házasságtól, mint én; elvesztettem az egyetlen férfit, aki tetszett nekem; de ennek ellenére, vannak olyan élmények, amelyek egy nő számára nagyon kellemetlenek. Engem például elutasított a Lovag; még hiúságból sem kívánok neki semmi rosszat; nincs is ebben semmi, csak, mint már mondtam, a hangnem, a modor, az háborít föl; mert ugye, ha szerelmes volna belém, annak semmi értelme sem volna; de végül is elutasított, ez kemény dolog, most aztán büszkélkedhet vele, talán meg is teszi; hova vezet ez? Egy nő elértéktelenedik az ilyesmitől, rá se néznek, nincsenek rá többé tekintettel, megfagy körülötte a levegő; nem a szívekről beszélek, mert azokkal úgysem tudnék mihez kezdeni: de az embernek szüksége van egy kis megbecsülésre az életben, az ember attól a véleményétől függ, amit mások alakítanak ki róla; hiszen mindent a közvélemény ad nekünk és mindent az vesz el tőlünk; annyira, hogy mindazok után, ami történt velem, ha újra férjhez akarnék menni, azt hiszem, nem sokra tartanának, nem volna hízalgő dolog szeretni engem; ha megtudja, mi történt, akkor a Gróf, igen, a Gróf, biztosan nem kér belőlem többé.

LUBIN *(háttul)*: Nekem nem menne el tőle ennyire a kedvem.

LISETTE: Én pedig, asszonyom, azt mondom, hogy a Lovag képmutató; mert, ha komolyan visszautasítja Önt, akkor miért nem akar segíteni a Gróf úrnak, ahogy kértem? Miért utasított vissza engem olyan keményen és csípősen?

MÁRKINÉ: Hogyhogy csípősen? Hogyan? Mit akar mondani ezzel? Csak nem féltékeny a Lovag? Hát ez már megint mit jelent.

LISETTE: Igen, asszonyom, azt hiszem, féltékeny; bizony, bizony; éppen olyan képet vágott. Az úr megtudta, hogy a Gróf mennyire odavan Önért, és hogy Ön elég jól fogadja; a Gróf azt mondta, hogy Ön elviseli a látogatásait, szóval, hogy nem fogadja rosszul. „Nem rosszul!” - mondja erre ő mérgesen, „De hiszen akkor ugye rám nincs is szüksége?” Ki ne gondolna arra ezek után, hogy ő is magának szeretné Önt! Hát csak ezért szólaltam meg; mit tudja az ember, hogy mi jár a másik fejében? Lehet, hogy szerelmes Önbe.

LUBIN *(háttul)*: Hát képes rá.

MÁRKINÉ: Most aztán jól összezavarodtam, nem tudom, hogyan viselkedjek ezentúl; mert valahogyan csak kell; de nem tudom, hogyan, és ez nyugtalanná tesz.

HORTENSIUS: Ha megengedi, asszonyom, megtanítok Önnek egy kis axiómát, amely ebben az ügyben csodálatosképpen a hasznára lehet; tehát, a féltékeny ember birtokolni akarja azt, akit szeret: minthogy azonban a Lovag Önt egyértelműen visszautasítja...

MÁRKINÉ: Visszautasít! Elégé vaskos kifejezéseket használ; a maga axiómája azt sem tudja, mit beszél; még az sem biztos, hogy visszautasít.

LISETTE: Bizony, az lehet; kérdezze meg a Grófot, hogy ő mit gondol.

MÁRKINÉ: Hogyhogy, hát a Gróf ott volt?

LISETTE: Azután már nem; csak annyit mondtam, hogy a Gróf azt hiszi, hogy a Lovag a vetélytársa.

MÁRKINÉ: Az nem elég, hogy azt hiszi, az nem elég; úgy is kell lennie; csak ez lehet a méltó bosszú a majdnem nyilvános elutasításért, amit a válasza révén elszenvedtem; csakis ez; szükségem van rá, csakis az hozhatja helyre a dolgot, ha a viselkedése szerelmi féltékenységből fakadt; ha a féltékenység az oka! Hát nem nevetséges? Nem mintha törődnék azzal, amit a köznyelv női sikernek nevez, ostoba és nevetséges siker ez, de hát elfogadott és bevett dolog, olyasmi, amit ápolni kell és ami díszünkre van; az emberek legalábbis így gondolják, márpedig ha az emberek között akarsz élni, úgy kell gondolkodnod, ahogyan ők teszik. Hol tartanék, ha a Lovag még csak féltékeny sem volna? Vajon az? Vagy nem? Semmit sem tudok. Nagy bizonytalanság ez, de a sikerem megszenvedti, akármilyen ostobaság is, és tessék, sajnos arra van szükségem, hogy szeressen egy férfi, aki nem tetszik nekem; hogyan lehet ezt elérni? Jaj, nem mehet így tovább, nem mehet így tovább. Ön mit mond, uram? Abszolút világosan akarok látni ebben az ügyben.

HORTENSIUS: Ha megveti, az elég lesz, asszonyom.

MÁRKINÉ: Eh! Nem, uram, maga rossz tanácsot ad; maga csak a könyvekről tud beszélni.

LUBIN: Engem itt még a végén megbotoznak.

LISETTE *(sírva)*: Ami engem illet, asszonyom, nem tudom, miért van így megijedve, mintha feje tetejére állítottam volna az egész világot. Soha senki nem szerette még úgy az úrnőjét, ahogyan én szeretem Önt; mindenre odafigyelek, és a végén kisül, hogy a lehető legrosszabbat tettem. Én ezt így nem bírom tovább; inkább elmegyek, legalább nem kell tovább néznie a szomorúságát, és az a vágyam, hogy kirángassam belőle, nem tesz majd továbbra is pimasszá.

MÁRKINÉ: Nem a maga könnyeiről van szó; kompromittálva vagyok és nem tudni, mi lesz a vége mindennek. Na itt jön a Lovag, maradjon; szükségem van tanúkra.

7. jelenet

LOVAG, *korábbi szereplők.*

LOVAG: Talán már várt rám, asszonyom, kérem, bocsásson meg; dolgom volt.

MÁRKINÉ: Nincs nagy baj, Lovag úr; később kezdünk olvasni, ez minden.

LOVAG: Egyébként azt hittem, a Gróf úr itt lesz Önnél, és ez megnyugtató.

LUBIN *(háttul)*: Ajjaj. Jobb lesz futni.

MÁRKINÉ *(a Lovagot fürkészve)*: Nekem azt mondták, hogy Ön találkozott vele, vagyis a Gróffal?!

LOVAG: Igen, asszonyom.

MÁRKINÉ: *(tovább fűrkészi)*: Nagyon rendes ember.

LOVAG: Kétségkívül, sőt, azt hiszem, éppen a megfelelő vigaszt képes nyújtani azok számára, akik szomorúak.

MÁRKINÉ: Egyik legjobb barátom.

LOVAG: Nekem is.

MÁRKINÉ: Nem tudtam, hogy ilyen jól ismeri; néha meglátogat, és talán ő az egyetlen a néhai Márki barátai közül, akit még látok néha-néha; úgy tűnik nekem, hogy megérdemli ezt a megkülönböztetést; Ön mit mond?

LOVAG: Igen, asszonyom, Önnek igaza van, én is úgy gondolom, mint Ön; méltó erre a kivételezésre.

MÁRKINÉ: *(halkan Lisette-hez)*: Maga féltékenynek látja ezt az embert, Lisette?

LOVAG: *(az első szavakat félre)*: A Gróf úr és az ő érdemei csak bosszantanak. *(A Márkinéhez.)* Asszonyom, olvasásról volt szó, és ha netán zavarom, visszavonulok.

MÁRKINÉ: Minthogy a beszélgetés untatja, olvashatunk.

LOVAG: Különös az udvariassága.

MÁRKINÉ: Egyáltalán nem, és igen elégedett lesz. *(Lisette-hez.)* Elmehet, Lisette, nincs szükségem magára. *(Hortensiushoz.)* Maga, uram, ne menjen el túl messzire, hivatni fogom. *(A Lovaghoz.)* Volna egy-két szavam Önhöz, Lovag, mielőtt olvasni kezdenénk; egy kis felvilágosításra van szükségem, ami egyáltalán nem érinti Önt, csakis velem kapcsolatos, és kérem, válaszoljon nekem azzal az újszülötthöz méltó ártatlansággal, amilyen maga a kérdés.

LOVAG: Tessék, asszonyom, hallgatom.

MÁRKINÉ: A Gróf szerelmes belém, most tudtam meg, és én nem is vettem észre.

LOVAG: *(ironikusan)*: Nem vette észre?

MÁRKINÉ: Az igazat mondom, ne szakítson félbe.

LOVAG: Különös egy igazság.

MÁRKINÉ: Mit csináljak vele, ez az igazság. Rosszmájú emberek persze annak vélik, aminek csak akarják.

LOVAG: Bocsánat, hogy kimondtam, amit gondolok; folytassuk.

MÁRKINÉ: *(türelmetlenül)*: Türelmetlenné tesz! Angelikával is ilyen modorban beszélt? Nem hiszem, hogy nagyon szerette érte Önt.

LOVAG: Csak ez az egy modorom van, de neki tetszett; szegény modorom, maga nem kedveli őt; ez bizony nagy különbség,

MÁRKINÉ: Végighallgatta, amikor beszélt Önhöz? Engem is hallgasson végig. Lisette megkérte Önt, hogy beszéljen nekem a Grófról, de Ön nem akart.

LOVAG: Távol álljon tőlem; a Gróf szerelmes, Ön azt mondta, hogy nem bírja a szerelmeseket; de Ön az úr.

MÁRKINÉ: Nem, nem vagyok; de Ön viszonozná egy olyan ember szerelmét, aki nem tetszik Önnek? Ön igazán furcsa!

LOVAG *(nevet)*: Ha! Ha! Ha! Csodálom, mekkora fáradsággal igyekszik elrejteni előlem az érzelmeit; attól fél, hogy nehogy megkritizáljam, azok után, amit korábban mondott; de nem, asszonyom, ne zavartassa magát; tudom, hogy milyen az emberi szív, és nem látok ebben semmit olyat sem, ami ne volna teljességgel banális.

MÁRKINÉ *(dühösen)*: Nem, soha életemben nem voltam még ilyen dühös senkire. Agyő.

LOVAG *(visszatartja)*: Ah! Márkiné, ez mind csak szó, és kétségbe volnék esve, ha fölbosszantottam volna; hagyjuk abba, kegyelem.

MÁRKINÉ: Na jól van, itt vagyok. Ön a legtiszteletreméltóbb férfi, amikor az akar lenni; nem tudom, miféle szeszély miatt változott meg ma természeténél fogva kedves és értelmes lényé; hagyjon beszélni... Nem tudom, hol tartottam.

LOVAG: A Grófnál, aki nem tetszik Önnek.

MÁRKINÉ: Na igen, ez a Gróf, aki nem tetszik nekem, Ön nem akart szólni nekem az érdekében; Lisette úgy látta, hogy Ön nagyon csípős kedvében volt.

LOVAG: Biztosan volt valami oka.

MÁRKINÉ: Ebből a válaszból Önre ismerek; emiatt a csípős hangulata miatt hitte azt Lisette, hogy talán tetszem Önnek.

LOVAG *(nevetve meghajol)*: Hát ezt nem nehéz elhinni.

MÁRKINÉ: Miért? Az ember nem mindenkinek tetszik; de mert ő azt hitte, hogy Ön megfelel nekem, a kezemet kínálta, mintha csak tőle függne; igaz, ami igaz, sokszor engedem, hogy befolyásolja a tetteimet; de azt mondta, hogy Ön megvetéssel háritotta el a javaslatát.

LOVAG: Megvetéssel? Micsoda mese, hiszen ez lehetetlen.

MÁRKINÉ: Halkabban. Tehát a kérdésem: azért utasította-e vissza Lisette ajánlatát, mert bosszantotta Önt a Gróf szerelme, vagy csak úgy, mint olyasmit, amit az ember visszautasít? Ez a méreg talán féltékenység lett volna? Mert végül is, akármiben állapodtunk is meg, az Ön szívét is megérint-hette az enyém; vagy mégis igazi megvetés volt?

LOVAG: Mindenekelőtt töröljük ezt az utóbbi feltételezést, mert az lehetetlen; ami a féltékenységet illeti...

MÁRKINÉ: Beszéljen bátran.

LOVAG *(zavartan)*: Mit szólna, ha azt mondanám, hogy igen, féltékeny vagyok?

MÁRKINÉ: Azt mondanám, hogy... hogy féltékeny.

LOVAG: Igen; de megbocsájtaná nekem azt, amit annyira utál?

MÁRKINÉ: De hiszen nem féltékeny? *(Nézi.)* Értem Önt, jól láttam én ezt előre, ez bizonyítja a sérelememet.

LOVAG: Milyen sérelemről beszél? Hol van? Talán haragszik rám?

MÁRKINÉ: Önre, Lovag? Nem, egyáltalán; miért is haragudnék? Ön félreért engem, erre a szemtelen Lisette-re haragszom: semmi közöm az ajánlathoz, amit tett, Ön pedig véletlenül meghallotta, ez minden; egyébként, legyen akár közömbös irántam, vagy gyűlöljön, mit érdekel? Ez mindenesetre jobb, mint a szerelem; így legalább nem csalódhat.

LOVAG: Kicsoda? Én, asszonyom, és a csalódás! Ezek azok a megjegyzései, amelyek miatt úgy láttam, hogy Ön kötődik hozzám, tudja jól; amióta elvesztettem Angelikát, már-már el is felejténém, mi az a szerelem, ha Ön nem beszélne róla folyton.

MÁRKINÉ: Oh! Én csak úgy beszélek róla, de már nem is emlékszem rá, milyen érzés. Jöjjön, Hortensius úr, foglalja el a helyét; olvasson nekem valami vidámat, valami szórakoztatót.

8. jelenet

HORTENSIUS és a korábbi szereplők.

MÁRKINÉ: Lovag, ha akar, maradjon, feltéve, hogy olvasmányom megfelel Önnek; de Ön elég szomorú, én pedig megpróbálok felvidulni.

LOVAG *(komolyan)*: Ami engem illet, asszonyom, nem valók nekem a szórakoztató olvasmányok.

(Kimegy.)

MÁRKINÉ *(Hortensiushoz, miután a Lovag kiment)*: Mi ez a könyv magánál?

HORTENSIUS: Kizárólag komoly elmélkedések.

MÁRKINÉ: De hát akkor miért nem szólal meg? Maga aztán hallgatag! Miért hagyja elmenni a Lovagot, ha az, amit fel akar olvasni, neki is megfelel?

HORTENSIUS *(hívja a Lovagot)*: Lovag úr!

LOVAG *(visszajön)*: Mit akar tőlem?

HORTENSIUS: Asszonyunk kéri Önt, jöjjön vissza, nem olvasok semmi szórakoztatót.

MÁRKINÉ: Mit akar ezzel mondani: asszonyunk kéri? Én nem kérem: maga megfontolta... és hívja az urat, ez minden.

LOVAG: Rájöttem, asszonyom, hogy udvariatlan voltam, amikor elvonultam, ezért, ha Ön is így akarja, maradok.

MÁRKINÉ: Ahogy parancsolja; ülünk le.

(Leülnek.)

HORTENSIUS *(köhögés, krákogás után olvas): Az értelem olyan nagy kincs, amelyet mindenki becsül: ez tesz minket valóban naggyá; szükségképpen ékeskedik minden erénnyel; tehát az emberek között nem a leghatalmasabb, hanem a legértelmesebb a leginkább tiszteletreméltó.*

LOVAG *(izeg-mozog a székén):* Szerintem ezen az alapon a minden ember közül leginkább tiszteletreméltó lény csak a képzeletünkben létezik: ha azt mondom, minden ember, igazán mindenkit érték alatta.

MÁRKINÉ: De azért legalábbis léteznek emberek, akik értelmesebbek, mint a többiek.

LOVAG: Hm. Mondjuk, hogy vannak kevésbé bolondok, így pontosabb.

MÁRKINÉ: Eh! Kérem, hagyjon meg nekem egy kis észet, Lovag; én például nem szeretném beismerni, hogy bolond vagyok...

LOVAG: Ön, asszonyom? Eh! Hiszen Ön kivétel, ezt nem is kell mondanom, és kivétel erősíti a szabályt.

MÁRKINÉ: Nem érzek rá kísértést, hogy köszönetet mondjak; folytassuk.

HORTENSIUS *(olvas): Minthogy az értelem ilyen nagy jótétemény, semmiről se feledkezzünk meg, amivel megőrizhetjük; meneküljünk a szenvedélyek elől, amelyek elrabolják tőlünk; ezek egyike a szerelem...*

LOVAG: A szerelem! A szerelem elrabolja az értelmet? Ez nem igaz; sosem voltam okosabb, mint amikor Angelika kedvéért voltam az, olyankor rendkívül okos voltam.

MÁRKINÉ: Lehetett, amennyire csak tetszik Önnek, ez a magánügye, senki sem kérte, hogy beszámoljon róla; de a szerző mégsem téved; én ismerek embereket, akiket a szerelem undokká és vaddá változtat, és ez szerintem senkinek sincs előnyére.

HORTENSIUS: Ha az úr megengedné, hogy befejezzem, talán...

LOVAG: Középszerű szerző, felszínes szellem...

HORTENSIUS *(feláll):* Középszerű szerző, felszínes szellem! Egy ember, aki Senecát idézi hivatkozásképpen, amint azt majd látni fogja alább, 24. kötet, V. fejezet!

LOVAG: Legyen akár az ezredik, Seneca nem tudja, mit beszél.

HORTENSIUS: Ez lehetetlen.

MÁRKINÉ *(nevet):* Ez tulajdonképpen szórakoztatóbb, mint az olvasás: elég volt, a Lovagnak nem tetszik a maga könyve, ne olvassuk tovább; majd máskor legyen szerencsénk.

LOVAG: Asszonyom, tetszése szerint döntsön.

MÁRKINÉ: Nekem úgy tetszik, hogy megtegyem ezt a szívességet az Ön tetszésére.

HORTENSIUS *(kifelé menet):* Seneca középszerű szerző! Jupiterre, ha én mondtam volna, úgy érezném, irodalmi blaszfémiát követek el. Isten áldja, uram.

LOVAG: Szolgálatára, szolgálatára.

9. jelenet

LOVAG, MÁRKINÉ.

- MÁRKINÉ: Na, Lovag, most összeveszett Hortensiusszal; de miért kellett Senecát is leszólnia?
- LOVAG: Sem Seneca, sem a védelmezője nem érdekel, amíg Ön nem áll melléjük.
- MÁRKINÉ: Ah! Én semleges maradok, ha folytatódik a vita; de gondolom, nem akarja újrakezdeni; a mi elfoglaltságaink untatják Önt, igaz?
- LOVAG: A szórakozáshoz nyugodtabbnak kell lennie az embernek, mint amilyen én most vagyok.
- MÁRKINÉ: Ne zavartassa magát, Lovag, hagyjuk az egészet; netalán egyedül akar maradni; Isten Önnel, elmegyek.
- LOVAG: Nincs többé olyan helyzet, amelyben ne érezném rosszul magam.
- MÁRKINÉ: Teljes szívemből szeretném megnyugtatni a lelkét.
(*Lassan kimegy.*)
- LOVAG (*a Márkiné kimenetele közben*): Nagyobb nyugalomra számítottam, amikor lemondtam az utazásomat; nem csinállok többé terveket, látom, hogy mindenkinek terhére vagyok.
- MÁRKINÉ (*megáll a színpad közepén*): Mélyen érint, amit ez az ember beszél; nem hagyhatom itt ebben az állapotban. (*Visszajön.*) Nem, Lovag, egyáltalán nincs a terhemre; ne adja át magát a fájdalomnak; mihelyt eloszlatta az én bánatomat, érzékenyebb lett a magáéra; miért hagyja így el magát? Inkább ez kedvetlenít el, de az igazi barátság azt kívánja, hogy az ember tegyen valamit a másikért, vigasztalja meg.
- LOVAG: A barátságnak rajtam is nagy hatalma van; a barátság terén senki sem lehet érzékenyebb nálam; az én szívem barátságra lett teremtvé; de hová lett a barátság? Azt hittem, már megtaláltam, és tessék, csalódnom kellett; ez a szívembe fog kerülni.
- MÁRKINÉ: Hát létezik igazságtalanabb szemrehányás, mint amit Ön tett itt most nekem? Miről panaszkodik, mondja? Olyasmiről, ami szükségképpen történt úgy, ahogyan történt? Egy szeleburdi nő följárlotta Önnek a kezemet, Ön ezt ellenszenvesnek találta; ez rendben is van, nem is ez bánt engem; aki valaha Angelikát szerette, a többi nőt nyilván alacsonyabbrendűnek látja, Angelika nagyon kényessé tette az Ön szemét; egyébként, amit hiúságnak neveznek, az énrám már nem jellemző.
- LOVAG: Ah! Asszonyom, szomorú vagyok Angelika miatt, de Ön meg tudna vigasztalni, ha akarna.

MÁRKINÉ: Erre semmi bizonyíték; visszautasított, amit nem veszek rossznéven, de miért kellett nyilvánosan? Képzelje el ezt a jelenetet hideg fejjel; Ön úriember, ítélje meg; hol van a barátság, amiről beszél? Ismétlem, én nem szerelmet akarok, tudja jól, de hát a barátságnak nincsenek meg a maga érzelmei, finomságai? A szeretet gyöngéd, Lovag; higgye el, több figyelmesség van benne, mint az általa egyesített lelkekben összesen. Én mindig így képzeltem. Önnek is így kellene éreznie; szerintem senkit sem kellene megaláznia, de mintha ezt Ön nem tudná éppen olyan jól, mint én; ha valaki följátná nekem az Ön kezét, hát meglátná, hogyan felelnék erre.

LOVAG: Oh! Biztos vagyok, hogy Ön még jobban zavarba jönne, mint én! De végül is nem fogadná el az ajánlatot.

MÁRKINÉ: Nem tartunk ott, nem jött senki, csak azért mondtam, hogy lássa, hogyan viselkednék; és Ön mégis panaszkodik.

LOVAG: Eh! A mindenségit, asszonyom, Ön ellenszenvről beszél, ezt nem szenvedhetem tovább. Tessék, egy csapással elvágom a csomót: ha nem szerettem volna Angelikát, ha el tudnám felejtetni, akkor csak egyetlen dologtól kéne velem szemben tartania, mégpedig attól, hogy a barátságom ne váljék szerelemmé; nem volna semmi más félnivalója; hát ilyen az én ellenszenvem.

MÁRKINÉ: Ah! Ez azért túlzás volna; nem kell, Lovag, nem kell.

LOVAG: De ez igazságot szolgáltatna Önnek; egyébként honnan veszi azt a vádat, hogy én Önt elutasítanám? Hát nem volna az természetellenes? Hogy a Gróf szereti Önt, hogy Ön elviseli őt; ettől voltam megsértve, attól, hogy úgy láttam, ez a szerelem elveszi tőlem azt a barátságot, ami az én egyetlen vigaszom; mert az én barátságom nem hasonlítható hozzá, az én barátságom nem olyan, mint a többi.

MÁRKINÉ: Hát ez tényleg mindent megváltoztat, nem panaszkodom tovább, elégedett vagyok; én is azt érzem, amiről Ön beszél; ez éppen az a fajta barátság, amire szükségem van, ez igazi, ez finom, ez a barátság joggal féltékeny; de miért nem mondta? Miért nem jött hozzám és kérdezte: „Mi ez a dolog a Gróffal? Mit csinál itt Önnél?” Megnyugtattam volna és ez az egész meg sem történt volna.

LOVAG: Ne féljen, nem fogok udvarolni Önnek; nem is álmodozom erről.

MÁRKINÉ: Én pedig megóvom Önt ettől, a mi kapcsolatunk nem erre való; persze én is féltékeny vagyok, féltékeny, de úgy, ahogyan azt mi ketten értjük.

LOVAG: Ön, asszonyom?

MÁRKINÉ: Én talán nem lehetek féltékeny ebben az értelemben? Ahogyan Lisette-nek válaszolt, az talán nem volt mehökkentő a számomra?

LOVAG: Ön kegyetlen dolgokat mondott nekem.

MÁRKINÉ: Hát kinek mond az ember ilyesmit, ha nem annak, akit szeret és aki ezt nem látszik észrevenni?

LOVAG: Hihetek Önnek? Hogy megnyugtat, drága Márkiné!

MÁRKINÉ: Nekem legalább annyira szükségem volt erre a kimagyarázkodásra, mint Önnek.

LOVAG: Elbűvöl! Boldoggá tesz!

(*Megcsókolja a Márkiné kezét.*)

MÁRKINÉ (*nevetve*): Ha ezt valaki látná, azt hinné, hogy Ön a szeretőm.

LOVAG: Egy szerető nem tudná Önt úgy szeretni, mint én; sosem hittem volna, hogy a barátság ilyen mély lehet, ez engem is meglep; a szerelem nem ilyen heves.

MÁRKINÉ: És mégsem visszük túlzásba.

LOVAG: Nem, nem visszük túlzásba; de még egy kegyet kell kérnem Öntől. Megtartja Hortensiust? Azt hiszem, bosszantja őt, ha itt lát engem, és én is éppen olyan jól tudok olvasni, mint ő.

MÁRKINÉ: Jól van, Lovag, elküldöm; egyszerűen elküldöm.

LOVAG: És a Gróf, vele mit csináljunk? Engem egy kissé nyugtalanít.

MÁRKINÉ: Őt is eltávolítjuk; azt akarom, hogy Ön elégedett legyen, meg akarom Önt nyugtatni. Nyújtsa a kezét, kedvem volna sétálni egyet a kertben.

LOVAG: Menjünk, Márkiné.

HARMADIK FELVONÁS

1. jelenet

HORTENSIVS *(egyedül)*: Hát nem furcsa ez, hogy egy olyan férfinak, mint én vagyok, semmi vagyona? Tudok görögül, tudok latinul és nem tudok össze-szedni tíz aranyat! Ó isteni Homérosz! Ó Vergilius! És te, nemes Anakreón! Tudós fordítóitok szűkösen éldegélnek; hamarosan nekem sem lesz már menedéke: láttam, hogy a Márkiné haragszik a Lovagra; és ennek ellenére láttam őket a legjobb hangulatban sétálni a kertben. Micsoda szabálytalanság ez, micsoda önellentmondás! Lehet, hogy még elüldöz engem innen a szerelem?

2. jelenet

HORTENSIVS, LISETTE, LUBIN.

LUBIN *(vidáman)*: Tessék, Lisette, itt jön éppen kapóra, hogy búcsút intsünk neki. *(Nevetve.)* Ha, ha, ha.

HORTENSIVS: Mit akar itt ez a szélelbeélt alak azzal a fene nagy jókedvével?

LUBIN: Csak vidáman, doktor pajtás; hogy megy a bölcselkedés?

HORTENSIVS: Miért kérdezi?

LUBIN: Én nem értek hozzá, de hát valamivel csak el kell kezdeni egy beszélgetést.

LISETTE: Rajta, térjünk a lényegre.

LUBIN: Még egy szócska, doktor: aludt már valaha az utcán?

HORTENSIVS: Mit jelentsen ez?

LUBIN: Azt, hogy ma éjjel része lesz ebben az élményben; az északi szél súg majd erről egy-két szót.

LISETTE: Ne szórakozzunk tovább, Hortensivs úr. Tessék, uram, itt egy arany, az asszonyom bizott meg, hogy átadjam, azért, hogy mivel ő most búcsút vesz Öntől, cserébe Ön is búcsút vehet tőle. A magam részéről üdvözlöm a tudományát és maradok alázatos szolgája.

(Meghajol előtte.)

LUBIN: Alázatos szolgája.

HORTENSIVS: Hogyan? Az asszonyunk elküld?

LISETTE: Nem, uram, csak azt kéri, hogy távozzék.

LUBIN: És mivel Ön rendes ember, nem fogja megtagadni a kérését.

HORTENSIUS: Lisette kisasszony, maga tudja az okát is?

LISETTE: Nem, de nagyjából sejtem. Gondolom, maga untatja.

LUBIN: Ami pedig a részleteket illeti, szeretnénk békében szeretni egymást, bármit tartson is erről a bölcselet, amit maga a fejében tárol.

LISETTE: Hallgass.

HORTENSIUS: Értem. Szóval a Márkiné önagysága és a Lovag úr vonzódnak egymáshoz.

LISETTE: Én erről semmit sem tudok, ez nem az én dolgom.

LUBIN: Eh, mit! Amikor a szerelemről van szó, a szenvedélyről, a sóhajokról, a lángolásról, meg az éjszakáról, ami utána következik, akkor érvénytelen minden szabály; nincs semmi, ami ilyen vidám dolog volna; van ugye az embernek egy szíve, azt ugye az ember szolgálja, na, hát ez csak természetes.

LISETTE: *(Lubinhez):* Hagyd a sületlenségeidet. *(Hortensiushoz.)* Úgyhogy most tájékoztattuk magát, uram; azt hiszem, ennyi elég.

LUBIN: Agyó, induljon, tűnjön el! Nem volna baj, ha kétszer ilyen gyorsan tenné.

HORTENSIUS: Mondják meg önagyságának, hogy utasításai szerint jártam el.

3. jelenet

LISETTE, LUBIN.

LISETTE: Na, végre elküldtük; persze most mégis csak elvesztettem egy udvarlót.

LUBIN: Udvarlót? Micsoda? Ez az öreg fecsegő szerelmes volt beléd?

LISETTE: Egészen biztosan. Argumentálni akart velem.

LUBIN: Hm!

LISETTE: Argumentálni, hidd el; de én nem hagytam magam.

LUBIN: Argumentálni! Nem mutatnád meg, milyen az, csak hogy lássam?

LISETTE: Mi sem könnyebb. Tessék, itt van egy argumentum: például, te csinos fiú vagy.

LUBIN: Ez igaz.

LISETTE: Én mindent szeretek, ami csinos, úgyhogy téged is szeretlek; na ezt nevezik argumentálásnak.

LUBIN: Hohó, hát ehhez nem kell neked a doktor, csinálom én ezt veled olyan jól, mint bárki más. Fogadjunk egy csókba, hogy egy tucatszor megargumentállak.

LISETTE: Majd fogadok, ha összeházasodtunk, mert könnyen elveszítem a fogadást.

LUBIN: Na jó! Ha összeházasodunk, ezt a fogadást akkor is megnyerem, ha nem fogadunk semmibe.

LISETTE: Nyughass! Úgy hallom, jön valaki. Azt hiszem, a Gróf úr az; az asszonyom rám bízott egy üzenetet a számára, de nem fog neki örülni.

4. jelenet

GRÓF, LISETTE, LUBIN.

GRÓF *(izgatottan)*: Jó napot, Lisette; épp most találkoztam Hortensiussal, aki elég különös dolgokat mondott nekem. A Márkiné elküldte őt, mint mondja, azért, mert a Lovagot szereti, és hozzámegy. Igaz ez? Kérem, tájékoztasson engem...

LISETTE: De Gróf úr, nem hiszem, hogy így volna, én még ennek semmi jelét sem láttam; nem kedveli Hortensiust, hát elbocsájtja; ez minden, amit mondhatok.

GRÓF *(Lubinhez)*: És te, te sem tudsz többet?

LUBIN: Nem, Gróf úr, csak a Lisette iránti szerelmemről számolhatok be, mint újdonságról.

LISETTE: A Márkiné önnagyságának olyan kevésbé van kedve férjhez menni, hogy még udvarlókat sem akar maga körül látni; azt mondta, kérem meg Önt, hogy ne makacskodjék és ne akarjon udvarolni neki.

GRÓF: És nyilván ne akarjam látni sem.

LISETTE: Azt hiszem, ez lényegében ugyanazt jelenti.

LUBIN: Igen, aki Á-t mond, mondjon B-t is.

GRÓF: Hát a nők érthetetlenek! A Lovag nyilván itt van?

LISETTE: Azt hiszem, igen.

LUBIN: Kölcsönös baráti érzéseik elválaszthatatlanokká teszik őket.

GRÓF: Ah! Szóljon, kérem, a Lovagnak, hogy szeretnék egy kicsit beszélni vele.

LISETTE: Máris megyek, Gróf úr.

(LUBIN és LISETTE meghajol és kimegy.)

5. jelenet

GRÓF *(egyedül)*: Mit jelent ez? Talán szerelmesek egymásba? Épp itt jön a Lovag , faggassuk csak ki, hadd árulja el az igazat. Olyan stratégiát fogok alkalmazni, amely ugyan kissé közönséges, de gyakran sikeres.

6. jelenet

LOVAG, GRÓF.

LOVAG: Hallom, keres; szolgálhatok valamivel, uram?

GRÓF: Igen, Lovag, nagyon is le tudna kötelezni.

LOVAG: Nahát, ha tudom, már meg is tettem.

GRÓF: Ön azt mondta nekem, hogy nem szereti a Márkinét.

LOVAG: Mit nem mond? Teljes szívemből szeretem.

GRÓF: Úgy értem, nem érez szerelmet iránta.

LOVAG: Ah! Ez más dolog, és erről már beszéltünk.

GRÓF: Tudom; de most is úgy érez? Abszolút nincs szó szerelemről, most sem?

LOVAG *(nevet)*: Eh! De igazán, honnan veszi? Micsoda egy gondolat ez?

GRÓF: Én nem mondom, én csak kérdezem.

LOVAG: Hm. De azért olyan arcot vág, mint aki úgy gondolja.

GRÓF: Jól van, de ez ne zavarja, kérem; mondja meg, igen vagy nem.

LOVAG *(nevet)*: Eh, eh. Gróf úr, egy olyan szellemes embernek, mint Ön, nem kellene ilyen szörszálhasogatónak lennie; az igen és a nem, amelyeket most nem áll módomban használni, nem árulnak el többet, mint az, amit mondtam Önnek; ugyanarról van szó most is; a Márkiné és köztem igen tiszteletreméltó, baráti érzelmek szövődtek. Meg van elégedve? Rendben van? Ez a magyarázatom.

GRÓF *(Félre.)* Nem nagyon... Nem árul el többet, én meg hibáztam; de a szerelmesnek meg kell bocsájtani, ha semmire sincs tekintettel.

LOVAG: Tapasztalatból tudom, milyen az ember, ha szerelmes. Térjünk vissza Önhöz és a szerelméhez; minden érdekel Önnel kapcsolatban; de ne értse félre, amit mondok; nyissa meg előttem a szívét. Ön továbbra is szereti a Márkinét?

GRÓF: Mindig.

LOVAG: Magunk közt szólva, meghökkentő, hogy milyen érzéketlen. Elvégre a nőknek is vannak érzéseik. Ha gyűlöli magát, küzdjön a gyűlöletével; ha nem tetszik neki, reménykedjék; de mit lehet tenni egy nővel, aki nem mond semmit? Hogy lehet megfogni a szívét? Egy olyan szívét, amely nem mozdul sem erre, sem arra, sem barát, sem ellenség, semmi se, halott, talán életre kelti? Nem hiszem; maga mégis ezt akarja tenni.

GRÓF *(halkan)*: Nem, nem, Lovag, hallgasson meg, bizalmas leszek Önhöz. Én sem arra születtem, hogy ilyen reménytelen vállalkozásokra adjam a fejem, és a Márkiné szíve sem olyan halott, mint amilyennek Ön gondolja; ért engem? Maga nem figyel.

LOVAG: Téved; sose figyeltem jobban.

GRÓF: Tud a szerelmemről, beszéltem neki róla és ő meghallgatott.

LOVAG: Meghallgatta?

GRÓF: Igen; és arra kértem, hogy viszonzza.

LOVAG: Így szokták; és erre mit mondott?

GRÓF: Azt mondta, hogy várjak.

LOVAG: Így kellett történnie.

GRÓF *(Félre.)*: Szereti... Mégis, ma látni sem akar; ennek, gondolom, az az oka, hogy nem jelentkeztem néhány napig, még mielőtt Ön ideérkezett: a Márkiné a legbüszkébb nő egész Franciaországban.

LOVAG: Ah! Én az efféle büszkeséget elég megalázónak tartom.

GRÓF: Kértem Önt korábban is, most is kérem, ajánljon be engem hozzá.

LOVAG: Eh! Ön gúnyolódik, ez a nő imádja Önt.

GRÓF: Ezt nem mondanám.

LOVAG: Engem pedig, mondhatom Önnek, egyáltalán nem is érdekel.

GRÓF: Éppen ez nyugtat meg engem, ezért anélkül beszélhet vele, hogy féltékeny volna.

LOVAG: Oh! A mindenségit, ha ez Önt megnyugtatja, legyen a kívánsága szerint; el vagyok bűvölve, sok boldogságot kívánok, akár meg is ölelhetném.

GRÓF: Akkor öleljen meg, kedvesem.

LOVAG: Nincs rá szükség; elég, hogy őszintén örülök, és ennek hamarosan félreérthetetlen bizonyosság adom.

GRÓF: Én is szeretném hálám jelét adni Önnek; ha igent mondana arra, amire gondolok, egészen nyugodt volnék Ön felől. Ami a Márkinét illeti...

LOVAG: Gróf, hagyjuk ezt: a magafajta szerelmesek semmi másról sem tudnak beszélni, mint a szerelmükről, meg ami ezzel kapcsolatban ott kavarog a fejükben, és ez a sok ostobaság mások számára egyáltalán nem szórakoztató. Beszéljünk a másik dologról; miről van szó?

GRÓF: Mondja, kedvesem, Ön lemondott a házasodásról?

LOVAG: Oh! Azért ez túlzás; le kell mondanom róla ahhoz, hogy Önt megnyugtassam? Nem, uram; kegyelmet kérek Öntől születendő utódaim számára, esedezem. Nem fogok ölre menni Önnel, de ha holnap talállok egy megfelelő partit, azonnal megházasodom; ami ezt a Márkinét illeti, aki nem megy ki a fejéből, tessék, vállalom, hogy rábeszélem a házasságra.

GRÓF: Ön elbűvöl engem, Lovag; érzem, hogy a lehető legőszintébb emberrel van dolgom; az Ön magatartása egyszerűen lenyűgöző. Kedves barátom, menjünk tovább: ismeri a húgomat; mi a véleménye róla?

LOVAG: Hogy mi a véleményem róla?... A kérdéséről eszembe jut, hogy milyen régen nem láttam őt, és hogy el kellene vinnie hozzá.

GRÓF: Ön vagy százszor is mondta nekem, hogy a húgom rendes férjet érdemel; köztisztelőben álló nő; Ön tudja, mekkora vagyona van, Ön is tetszene neki, ebben biztos vagyok; ha semmi mást nem akar, csak egy megfelelő partit, hát tessék, itt van.

LOVAG: Tessék, itt van... igaza van... igen... csodálatos egy gondolat... ; a húga a Márkiné barátnője, ugye?

GRÓF: Azt hiszem, igen.

LOVAG: Menjünk, ez jó, hadd mondjam meg neki én magam. Azt hiszem, ő jön itt, bújjon el néhány pillanatra ebben a szobában; meg fogja látni, mire képes egy magamfajta vetélytárs; majd jöjjön, ha szólok. Menjen, csak semmi köszönet, egy irigy ember úgysem érdemli meg.

7. jelenet

LOVAG *(egyedül)*: A mindenségit, asszonyom, én tehát afféle pótszer vagyok magának, jobb híján; na majd meglátja, mennyire érdekel ez engem.

8. jelenet

MÁRKINÉ, LOVAG.

MÁRKINÉ: A Gróf állítólag Önnel volt itt, Lovag. Elég sokáig voltak együtt, miről beszélgettek?

LOVAG *(komolyan)*: Az ő képzelgéseiről, Márkiné; de olyan képzelgésekről, amelyek engem felbosszantottak, mivel Önt érintik, és amelyek közül az első az volt, hogy megkérdezte, szeretem-e Önt.

MÁRKINÉ: De hiszen szerintem ez nem lehet kétséges.

LOVAG: Nyilván; de vigyázzon, ő szerelemről beszélt, nem barátságról.

MÁRKINÉ: Ah? Szerelemről beszélt? Milyen kíváncsi; a maga helyében nem tettem volna különbséget, találja ki ő.

LOVAG: Nem, Márkiné, ez nem csak afféle játék volt, a Gróf a saját feltételezéseibe csomagolta be Önt, márpedig Ön olyan gyengéd érzésekkel van irányomban, amelyekre érdemtelen vagyok; láthatja, komoly dologról van szó; határozott választ akart tőlem, amit én meg is adtam, és biztosítottam őt, hogy téved, és hogy közöttünk egyáltalán nem volt szó szerelemről, egyáltalán.

MÁRKINÉ: De gondolja, hogy meg is győzte, hogy meggyőző hangon mondta mindezt, egy olyan ember hangján, aki hiszi is, amit mond?

LOVAG: Oh! Ne tartson semmitől, olyan hangon mondtam, mint aki igazat beszél. De hát hogyan, meg is vagyok bántva, hogy barátságunk folyása megtéveszti az Ön érzéseit; Önhöz való ragaszkodásom túlságosan is finom ahhoz, hogy visszaéljek azzal a tisztességgel, amit a barátsága nyújt nekem; de mindent el is rendeztem, mégpedig egy váratlan esemény révén: Ön ismeri a Gróf húgát, aki gazdag, szeretetreméltó és ráadásul az Ön barátnője.

MÁRKINÉ: Többé-kevésbé.

LOVAG: Afölötti örömében, hogy eloszlattam a gyanúját, a Gróf felajánlotta nekem a húga kezét; és minthogy léteznek életünkben mindent eldöntő pillanatok, én a magam részéről el is fogadtam; megegyeztünk, és el kell vennem feleségül. Ez még nem minden, azt is vállaltam, hogy beszélek Önnel az ő érdekében, és én ezt most meg is teszem, amennyire csak képes vagyok rá; az Ön szíve sem könyörtelen és az ajánlat sem kellemetlen.

MÁRKINÉ: *(hidegen)*: Nem, uram; biztosíthatom, hogy a Gróf sosem volt számomra ellenszenves.

LOVAG: Sosem volt Önnel ellenszenves! Na, jól nézünk ki. De akkor miért mondta nekem az ellenkezőjét?

MÁRKINÉ: Mert Önmagam előtt is szégyelltem ezt az érzést, és ő sem tud róla.

LOVAG: De igen, asszonyom, ugyanis hallja Önt.

MÁRKINÉ: A Gróf?

9. jelenet

MÁRKINÉ, LOVAG, GRÓF.

GRÓF: Követtem a Lovag tanácsait, asszonyom; engedje meg kifejeznem Ön előtt azt a lelkes örömet, amit érzek.

(Térdre esik a Márkiné előtt.)

MÁRKINÉ: Álljon fel, Gróf, remélhet.

GRÓF: Hogy én milyen boldog vagyok! És neked mivel tartozom, Lovag? De asszonyom, hozza meg azt a döntést, amellyel engem végképp a legboldogabb emberré tesz. Lovag, kérje őt velem együtt.

LOVAG *(izgatottan)*: Nincs rá szüksége, uram; megígértem, hogy szólok Önért; betartottam a szavamat; itt hagyom Önöket magukra, visszavonulok. *(Félre.)* Megölöm magam.

GRÓF: Nemsokára meglátogatlak.

10. jelenet

MÁRKINÉ, GRÓF.

GRÓF: Asszonyom, a szívem régen az Öné; egyezték bele boldogságomba; ma este dolgom van a jegyzőmnél, ez a kis véletlen hadd döntse el a sorsunk; néha nem kell hozzá több; idehozom Önnek, itt vacsoráznék a húgommal együtt, aki úgyis éppen készül meglátogatni Önt; itt volna a Lovag is; Ön eldönthetné, mihez van kedve; gyorsan megírjuk a házassági szerződést, amely úgyis csak annyira kötelez, amennyire az ember akarja; ne utasítson el, könyörgöm.

MÁRKINÉ: Most nem tudok válaszolni, egy kissé indiszponált vagyok, kérem, hagyjon pihenni.

GRÓF: Mindig meg fogom tenni azokat a lépéseket, amelyekkel biztosíthatom az Ön jóindulatát a magam számára.

11. jelenet

MÁRKINÉ.

MÁRKINÉ *(egyedül)*: Nem tudom, mit tegyek; végre kapok egy kis levegőt; de miért sóhajtozom? Könnyben ázik a szemem; úgy érzem, hatalmas szomorúság ül rajtam; és nem tudom, miért. Mit érdekel a Lovag barátsága? A hálátlan! Megházasodik: egy szerető hűtlensége nem érdekelne, egy baráté kétségbe ejt; a Gróf szeret engem, azt mondtam, én sem találom ellenszenvesnek; de mivel érdemeltem ki mindezt?

12. jelenet

MÁRKINÉ, LISETTE.

- LISETTE: Asszonyom, jelentem, éppen most küldtük el a Grófnőt, de azt mondta, este visszajön; itt akar lenni?
- MÁRKINÉ: Nem, Lisette, nem volnék rá képes.
- LISETTE: Rosszul van, asszonyom? Elég rosszul néz ki; mi történt Önnel?
- MÁRKINÉ: Jaj, Lisette! Kínoznak, azt akarják, hogy menjek férjhez.
- LISETTE: Ön, férjhez? És kihez?
- MÁRKINÉ: A leggyűlöletesebb férfihoz, egy olyan férfihoz, akit a sors arra szánt, hogy engem tönkretessen, és aki, akaratom ellenére, szavamon fog, mert nem tudtam, hogy mit beszélék.
- LISETTE: Ez nem lehet más, mint a Gróf.
- MÁRKINÉ: Eh! Ő maga.
- LISETTE: És Ön hozzámegy?
- MÁRKINÉ: Semmit sem tudok; ő mindenestre követeli.
- LISETTE: Követeli? De hát miféle történet ez? Ilyet még nem hallottam.
- MÁRKINÉ: Nem tudom jobban elmondani neked; ez a mizantróp Lovag az oka az egésznek: fölbosszantott, a Gróf kihasználta, nem is tudom, hogyan; ma este itt akarnak vacsorázni; jegyzőről beszélnek, házassági szerződésről; hagytam, hadd beszéljenek; a Lovag elment, ő is megházasodik; a Gróf hozzáadja a hűgát; már csak egy hűg hiányzott, hogy teljes legyen az utálatom ez iránt az ember iránt...
- LISETTE: Mit érdekli az magát, ha elveszi őt a Lovag?
- MÁRKINÉ: Egy olyan ember sógornője legyek, aki elviselhetetlenné vált a számomra?
- LISETTE: Hé! Jaj nekem! Ne legyen az, utasítsa el a Grófot.
- MÁRKINÉ: He. Milyen ürüggyel! Mert végül is, bármennyire bosszant, semmit sem vethetek a szemére.
- LISETTE: Oh! Én itt összezavarodom, asszonyom; én már semmit sem értek.
- MÁRKINÉ: De én sem; azt sem tudom, fiú vagyok-e vagy lány, én ezt nem tudom kibogozni, megölöm magam! Hát miféle egy állapot ez?
- LISETTE: Én azt hiszem, mindennek az az átkozott Lovag az oka; és ami engem illet, szerintem ez az ember szerelmes magába.
- MÁRKINÉ: Eh! Nem, Lisette, nyilván tévedsz.
- LISETTE: Szeretné elhinni, asszonyom? Ne fogadja.
- MÁRKINÉ: Eh! Hagyj engem, Lisette, te is csak gyötörsz. Hát már senki sem hagy békén? Micsoda szomorú helyzet!
- LISETTE: Szerintem olyan ez a helyzet, mint egy rejtvény, amit meg kell oldani.

13. jelenet

MÁRKINÉ, LISETTE, LUBIN.

LUBIN: Asszonyom, a Lovag úr, aki kétségbeejtő állapotban van...

MÁRKINÉ: Mit akar mondani? Kérdezd meg, mi az, Lisette.

LUBIN: Jaj! Azt hiszem, elment az esze: fel-alá jár, aztán megáll; nézi az eget, mintha még sose látta volna; mond valamit, motyog valami mást, végül ideküld engem, tudjam meg, hajlandó-e fogadni.

MÁRKINÉ: Ugye, azt tanácsolod, hogy fogadjam? Ugye, igen?

LISETTE: Igen, asszonyom; abból, ahogyan kérdezi, úgy látom, az a jó, ha ezt tanácsolom.

LUBIN: Először is írt Önnek egy kis levelet, hogy adjam át.

MÁRKINÉ: Na lássuk.

LUBIN: Máris, asszonyom. Ahogy elindultam ezzel a cédulával, utánam futott: „Add ide azt a papírt.” Odaadom. „Fogjad, vigyed.” Erre visszaveszem. „Add vissza.”. Visszaadom. Erre, ahogy jár-föl alá, leejti, és akkor, hogy ne vegye észre, fölkapom, hogy idehozzam Önnek, a legjobb barátjának, hogy lássa, mi ez, és hogy van-e valami gyógyszer a fájdalmára.

MÁRKINÉ: Mutasd.

LUBIN: Tessék, itt van; és már itt jön az is, aki írta.

14. jelenet

MÁRKINÉ, LOVAG, LISETTE.

MÁRKINÉ *(Lisette-hez)*: Menj ki, biztosan jobban érzi magát tanúk nélkül, egyedül.

15. jelenet

LOVAG, MÁRKINÉ.

LOVAG *(nagy kerülőt tesz)*: Azért jövök, hogy elmenjek, és hogy elbúcsúzzam Öntől, asszonyom.

MÁRKINÉ: Ön, Lovag úr? És mégis, hova megy?

LOVAG: Oda, ahova korábban is mentem volna, amikor itt tartott.

MÁRKINÉ: Nem az volt a tervem, hogy ilyen rövid ideig maradjon.

LOVAG: Az enyém sem az volt, hogy ilyen hamar itt hagyjam Önt, az biztos.

MÁRKINÉ: De hát akkor miért hagy itt engem?

LOVAG: Miért hagyom itt? Eh! Márkiné, mit érdekli Önt az, hogy elveszít engem, amikor hozzámegy a Grófhhoz?

MÁRKINÉ: Nézze, Lovag, meg fogja látni, hogy a mi vitánkban valami félreértés van: ne kapkodjon el semmit, nem akarom, hogy elmenjen, inkább elismerem, hogy hibáztam.

LOVAG: Nem, Márkiné, ez eldöntött kérdés; nem tudok tovább maradni, a szívem nem tudna tovább örülni az Ön szívének.

MÁRKINÉ: *(fájdalommal)*: Azt hiszem, téved.

LOVAG: Ha tudná, mennyire igazat mondok! Hogy az érzelmeink mennyire különböznek!...

MÁRKINÉ: Miért különböznének? Világítsa meg jobban, Lovag, amit mond; nem értem.

LOVAG: Csak egyetlen szó állíthat meg.

MÁRKINÉ: *(kicsit zavartan)*: Nem tudok rájönni, ha nem mondja meg.

LOVAG: Az előbb mindent elmondtam egy levélben, amit Önnek írtam.

MÁRKINÉ: Jó, hogy mondja, erről jut eszembe az, amit akkor hoztak, amikor Ön jött.

LOVAG: És kitől jött, asszonyom?

MÁRKINÉ: Mindjárt megmondom. *(Olvassa.)* *Egész életemben Angelikáért kellene szomorkodnom; mégis, hinné-e? Akkora szerelmet érzek Ön iránt, amekkorát őiránta sosem éreztem.*

LOVAG: Amit itt olvas, az rám vonatkozik?

MÁRKINÉ: Tessék, Lovag, hát nem ez az a szó, amely megállíthatja Önt?

LOVAG: Ez az én levelem! Ah! Márkiné, mit akar, mi legyen a sorsom?

MÁRKINÉ: Pirulok, Lovag; ez a feleletem.

LOVAG: *(megcsókolja a kezét)*: Életem végéig szeretni fogom.

MÁRKINÉ: Csakis ezzel a feltétellel bocsájtok meg Önnek.

16. jelenet

MÁRKINÉ, LOVAG, GRÓF.

GRÓF: Mit látok, Lovag úr? Ez aztán a változás!

LOVAG: Így igaz, Gróf úr; amikor azt mondta, szerelmes vagyok a Márkinéba, Ön mélyebbre látott a szívembe, mint én magam; de jóhiszemű voltam, és biztos vagyok benne, hogy ezt Ön is bocsánatosnak tartja.

GRÓF: És Ön, asszonyom?

MÁRKINÉ: Én nem hittem volna, hogy a barátság ilyen veszedelmes.

GRÓF: Ah! Egek!

17. jelenet

MÁRKINÉ, LOVAG, LISETTE, LUBIN.

LISETTE: Asszonyom, van odalent egy jegyző, akit a Gróf hivatott.

LOVAG: Itt tartjuk, asszonyom?

MÁRKINÉ: Legyen; én már semmitől sem jövők zavarba.

LISETTE *(a Lovaghoz)*: Ah! Kezdem érteni: a Gróf megy, a jegyző marad, maguk pedig összeházasodnak.

LUBIN: És mi is; a maguk szerződése jelenti a mienk alapját; igaz, Lisette? Ez aztán az öröm!

Miért fordítottam le A második Váratlan szerelem című komédiát?

A címben olvasható kérdést még senki sem tette föl nekem, de végül is elképzelhető, hogy egyszer csak megkérdi egy barátom: mire jó egy nálunk ritkán játszott, 18. századi francia drámaíró darabjaival foglalkozni? Ha közel háromszáz éven át senkit sem érdekelt itt Magyarországon ez a komédia, miből gondoltad, Péter, hogy lesz értelme lefordítanod?

Hát abból, válaszolnám a barátom kérdésére, hogy az a kevés, amit Marivaux-tól Magyarországon eddig játszottak és láttam, vagy amit legalább el lehetett olvasni, az mind kedves, szellemes és finom kis mű volt. Ezért is gondoltam, amikor 1997 késő nyarán megláttam egy plakátot az utcán, mely szerint egy francia társulat szeptemberben két alkalommal eljátssza a „La seconde Surprise de l’Amour”-t a Petőfi Csarnokban, hogy engem ez az előadás érdekel.

Érdekel, érdekel, de nem tudok elég jól franciául. Ezek ott elkezdene nekem raccsolni és hadarni, ollalá, én meg majd csak nézek, mint a moziban, na jó, színházban, és nem értek majd egy kukkot se. Ha én erre az előadásra elmegyek (márpedig elmegyek), akkor jobb lesz előbb elolvasni a darabot.

Igen ám, de ez nem volt olyan egyszerű. Ugyanis hiába mentem el néhány könyvtárba, csak azt sikerült megállapítanom, hogy ez a darab sosem fordult le magyarra.

Az ilyesmi régebben még meglepett. Én úgy nőttem föl, hogy amiről tudtam a világirodalomból, különösen a klasszikus művek közül, az úgy nagyjából hozzáférhető volt magyarul. Még irigyeltem is az egy-két nemzedékkel korábban élt műfordítókat, hiszen a magyarul olvasható világirodalmi kánont úgy nagyjából a Nyugat első nemzedéke kezdte kialakítani és a Nyugat harmadik nemzedéke és Újhold nemzedék tette teljessé.

Lassacskán jöttem rá, hogy a dolog fordítva áll: nem az a helyzet, hogy amiről tudunk, az mind le is van fordítva, hanem az, hogy mi, magyar olvasók, arról tudunk, amit már lefordítottak. Erre a felismerésre először spanyol nyelvű olvasmányaim vezettek. Elképedve láttam, hogy például Calderón százhusz darabjának egy tizede sincs lefordítva magyarra, Lope de Vega eredeti illetve magyarul olvasható műveinek arányáról nem is szólva. Hogy alig van magyarul olvasható regénye a 19-20. század fordulóján élt Benito Pérez Galdósnak, akinek a spanyolok még életében szobrot emeltek; és hogy a Nobel-díjas, negyven könyvet publikált, s a közelmúltban meghalt Camilo José Celától mindössze három-négy regény olvasható magyarul. Miért is emlegetem itt ennyit a spanyolokat? Hát csak azért, mert éppen az Eötvös Kiadó hozta ki aztán egy Calderón-fordításomat (VIII. Henrik), és most is éppen egy Calderón-darab fordításán dolgozom (A kereszt imádása), és az is az Eötvös Kiadónál fog megjelenni.

Szóval, mire kiderítettem, hogy ez a Marivaux-mű sincs meg nekünk magyaroknak, már nem is voltam nagyon meglepve. Pedig a francia klasszikusok azért jobban állnak nálunk, mint a spanyolok. De, mint látható, azért minálunk még az ő életük sem fenékgig tejfel.

Szerencsém volt, ugyanis napokon belül találtam egy Marivaux-összest az Atlantisz Könyvszigeten. (Mindenkinek merem ajánlani ezt a remek boltot, mindenkinek, aki efféle különlegességekre képes, hogy forró nyárban Marivaux darabjai után kutat a budapesti aszfalton.) Otthon aztán fogtam a szótárt és elolvastam a darabot. Pompásan szórakoztam. És eldöntöttem, hogy lefordítom.

És akkor itt kezdődik a válasz képzelt barátom képzelt kérdésére.

Azért fordítottam le ezt a darabot, mert meglepett. Mert csak a legnagyobbaknál, annál a fél tucat legnagyobbánál szoktam azt érezni, hogy egyetlen soruk el nem avult. Hogy az emberek, akiknek a történetét olvasom, szinte lelépnek a papírról. Hogy szinte látom, ahogyan azok a régi színészek ripiznek ott 1727-ben. A Márkiné szerepében a legendás, operacímme szublimált Adrienne Lecouvreur! Ó, minden idők bájos sztárjai! Aztán milyen fiatalon meghalt szegény (1730-ban).

Milyen praktikus kis darab! Egyetlen helyszín. Hat szereplő. Nézővonzó, kasszatöltő, felhasználóbarát elegancia: egy márkiné, egy lovag, egy gróf! Egy pompás buffó-páros: a mindenbe belebeszélő, de azért bájos szolgáló, örök bumfordi párjával. Na és az a szomorú clown-szerep, az értelmiségié, a könyvtárosé. Nincs az a társulat a világon, ahol egy ilyen remek darabot ne lehetne azonnal hálásan kiosztani.

És micsoda lélektani érzékenység. Hogy a darab elejétől fogva pontosan tudjuk, hogy a Márkiné és a Lovag egymáséi lesznek. Hiszen voltaképpen már az előtt egymásra várnak, hogy először találkoznának a színpadon. Azután bejön a Lovag és gyorsan elmondja, hogy szabad. Igaz, hogy közlését némi álságos bánatba csomagolja (úgy mondja, elhagyták), de naiv bakfis legyen a talpán, aki ezt a bánatot elhiszi neki. Hogy a Márkiné fiatal özvegy, arról már értesültünk. Szóval tudjuk, úgy nagyjából tíz perc után, hogy hogyan megyünk majd haza. (És hogy ők hogyan mennek majd ágyba.) Na de addig! Mert azt nem tudjuk. Nem tudjuk, hogyan jönnek össze. És Marivaux gondoskodik róla, hogy ez minél szórakoztatóbban történjék. Megjelenik ugyanis két ellenérdekelt fél: a Gróf, aki feleségül akarja venni a Márkinét és akihez a Márkiné egy rossz pillanatában már majdnem hozzá is megy; és a szakadt értelmiségi, Hortensius, a könyvtáros, akinek addig van állása, amíg a Márkiné bánatos. Mert amíg bánatos, addig sznob. Addig épületes könyvekkel óhajt vigasztalódni. Késérő harc folyik itt, Hortensius az állásáért, a Márkiné a lelke szabadságáért küzd. És van ez a két okos szövetséges, akik már régen eldöntötték, hogy összehozzák a Márkinét és a Lovagot: Lisette, a Márkiné szolgálója és Lubin, a Lovag inasa. Lubin igazi szerencsétlen flótássá válik a két nő közelében. Megpróbálja például átadni a gazdája üzenetét (2. jelenet):

LUBIN: Arról van szó, asszonyom, hogy a Lovag úr azt mondta nekem... a szobalánya kiverte a fejemből.

LISETTE: Milyen eredeti!

LUBIN: Ez igaz; de amikor elkap a düh, általában elhagy az emlékezetem.

MÁRKINÉ: Hát akkor fordítsd vissza, hadd tudja, mit akartál tőlem.

LUBIN: Nem érdemes asszonyom, már emlékszem; szóval az van, hogy tegnap érkeztünk Párizsba mi ketten, a Lovag úr meg én, és holnap el is megyünk és sose jövünk vissza; és ezért a Lovag úr kérdezteti, hogy Ön jónak találná-e, ha nem látogatná meg Önt ma ebéd után, és nem tenné tiszteletét, hanem ma délelőtt, ha ez nincsen Önnek nemtetszésére, hogy elbúcsúzzék, amiatt a kényelmetlenség miatt, hogy ne zavarja.

LISETTE: Ez a zagyvaság nyilván azt jelenti, hogy a Lovag úr most óhajtja meg-látogatni.

Szerencsétlen Hortensius pedig már első színpadi megjelenésekor tökéletesen leírja magát. Körülményeskedése óvatos, rémült, bizonytalan, mindazonáltal vágyaktól sújtott embert sejtet:

LISETTE: Hortensius úr, az asszonyom megbízott, szóljak magának, hogy mutassa meg neki a könyveket, amiket vásárolt.

HORTENSIUS: Sietve engedelmeskedem, Lisette kisasszony, a Márkiné őnagysága senkit sem talál, aki méltóbbnak mutatkoznék parancsai végrehajtására, mint én, azonnali engedelmességem által.

LISETTE: Ah! Jó kis mondat volt! Ejha! Maga a létező legelegánsabb körmondattal üdvözöl engem; érezni, hogy ezt olyan ember mondta, aki jól tud szónokolni.

HORTENSIUS: Főntebb tanúsított retorikai tudásomat az Ön szép szemétől nyertem, kisasszony, az tanított engem.

LISETTE: De hát ez csodálatos, amit maga mond itt nekem; nem tudtam, hogy az én szép szemeim értenek a retorikához.

HORTENSIUS: A szemei olyan állapotba hozták a szívemet, kisasszony, amelyben iménti tézisemet fenntartani bátorkodom; és hogy tudásom próbára tétessék, kívánnék, ha ezt Ön is lehetségesnek véli, Önnel egy kissé formálisan argumentálni.

LISETTE: Argumentálni velem! Én nem tudom, hogy mi az; nem is akarom kipróbálni; agyő.

De nem akarok tovább idézgetni. Azt akartam megmutatni, miért éreztem olyan jól magam olvasás és fordítás közben.

Úgyhogy mire az a francia társulat megérkezett Budapestre, már le is fordítottam a darabot. És így persze értettem is, hogy miről beszélnek a színpadon.

Az a tény, hogy Magyarországon ritkán játsszák Marivaux-t, a franciákat cseppet sem zavarja. Ők bizony játsszák. Ezt a darabját például Jean-Louis Barrault épp úgy megrendezte, mint Roger Planchon. És Barrault-nál Madelaine Renaud játszotta a Márkinét, ki más?

De szerettem volna ott lenni.

Persze akkor talán francia író volnék, nem magyar, és nem fordíthatnék Marivaux-darabokat.

Akinek közel háromszáz éves, 36 darabból álló életművéből így már a hatodik lesz magyarul is olvasható.

Marivaux persze ráér. Csak a szegény magyar színházi néző marad le ezekről az ingyencségekről folyton.

Fábri Péter,
Budapest, 2002. január